

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pražský kavárník Jaroslav Štěrbá
Jaroslav Štěrbá, the Owner of Cafés in Prague
Vojtěch Kreuz

Vedoucí práce: doc. PhDr. Magdalena Pokorná, CSc.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Pražský kavárník Jaroslav Štěrbá potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 1. dubna 2021

Vojtěch Kreuz

Za cenné rady při sepisování textu bakalářské práce děkuji mému tátovi, Petru Kreuzovi, ale i vedoucí mé práce, doc. PhDr. Magdaleně Pokorné. Za poskytnutí vzácných dokumentů soukromé povahy a obohacující pamětnická vyprávění pak patří můj dík Vladimíru Rusovi, Ivo Šmelhausovi, Soně Kubrové, Ireně Trnkové a Ireně Murray Žantovské.

ABSTRAKT

Hlavní náplní této práce je životní příběh Jaroslava Štěrbý, který byl vyučeným cukrářem a mezi léty 1922 až 1948 majitelem několika známých pražských kaváren. Jednalo se např. o podniky na Václavském náměstí v obchodním domě Lindt nebo v paláci Valdek na dnešním náměstí Míru. Patrně nejvýznamnějším Štěrbovým počinem se ale stala přestavba kavárny Slavia, kterou zrealizoval spolu se svým strýcem Václavem Fišerem, spolu se znovuotevřením tohoto podniku v roce 1933.

Cílem práce je vedle sepsání podrobného Štěrbova životopisu i snaha o doplnění dosavadního historického povědomí o provozu kaváren a cukráren v tehdejší Praze, který byl výrazně ovlivňován změnami politických poměrů. V závěru práce je posléze kladen důraz na postupnou finanční likvidaci Jaroslava Štěrbý, jejíž detailní popis by mohl přispět k lepšímu pochopení osudů lidí, jimž byla vyměřena milionářská daň a zároveň došlo v roce 1948 ke znárodnění většiny jejich majetku.

Text jako takový pak vychází především z analýzy mnoha archivních pramenů, které jsou z velké části uloženy v Národním archivu a v Archivu hlavního města Prahy. Vedle toho byly informace čerpány taktéž z dobových materiálů, které jsou součástí soukromých archivů příbuzných Jaroslava Štěrbý, ale i z dobového tisku, v němž se nacházely např. reklamy týkající se jednotlivých podniků. Sekundární literatura byla využita jako zdroj doplňujících informací, a to především pro dokreslení atmosféry prvorepublikové kavárny Slavia.

KLÍČOVÁ SLOVA

Československo, rodinné podnikání, Jaroslav Štěrbý, Václav Fišer, kavárna Slavia, kavárna Valdek

ABSTRACT

The main theme of this work is the life story of Jaroslav Štěřba, who was a trained confectioner and, between 1922 and 1948, the owner of several well-known Prague cafes. He owned businesses in Wenceslas Square in the Lindt department store or in the Valdek Palace in Vinohrady. But the most significant event of Štěřba's life was the rebuilding of the Café Slavia, which he financed with his uncle Václav Fišer, and its reopening in 1933.

In addition to writing a detailed biography of Štěřba, the aim of the work is to deepen historical awareness of the operation of cafes and confectionery in Prague, which was significantly influenced by changes in political circumstances in the first half of the 20th century. At the end of the work, the text focuses on the gradual financial liquidation of Jaroslav Štěřba, the detailed description of which could contribute to a better understanding of the fates of the people who had to pay the millionaire's tax and, in addition, the majority of their property was nationalised in 1948.

The text is based primarily on the analysis of many archive sources, which are largely stored in the National Archives and in the Prague City Archives. In addition, information was also obtained from documents, which are part of the private archives of relatives of Jaroslav Štěřba, but also from the period press, which included, for example, advertisements relating to Štěřba's businesses. Secondary literature has been used as a source of supplementary information, primarily to illustrate the atmosphere of Café Slavia.

KEYWORDS

Tschechoslovakia, family business, Jaroslav Štěřba, Václav Fišer, Café Slavia, Café Valdek

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Mládí Jaroslava Štěrbý	10
2.1	Nejbližší rodina	10
2.2	První zkušenosti ve Vídni a v Praze	12
2.3	Cukrárna v Braunerově domě	13
2.4	Další záliby Jaroslava Štěrbý	16
3	Cesta k založení prosperující firmy	19
3.1	Kavárna na Václavském náměstí	19
3.2	Obchodní dům Lindt.....	20
3.3	Život majitelů kavárny a cukrárny v Lindtově pasáži.....	22
3.4	Doba přestavby domu čp. 671 na Vinohradech	23
3.5	Soudní spor mezi matkou a synem	24
4	Podnikatelské úspěchy Jaroslava Štěrbý	25
4.1	Otevření velkokavárny Valdek na Vinohradech.....	25
4.2	Rekonstrukce kavárny Slavia a její znovuootevření	26
4.3	Společenské kontakty pánů kavárníků aneb návštěvníci „Slavie“	27
4.4	Období prosperity	30
4.5	Zánik společné firmy	31
4.6	Hudebníci i další zaměstnanci Štěrbových podniků	32
4.7	Speciality Štěrbových kuchyní a zdejší učni	34
5	Tváří v tvář válce	37
5.1	Provoz Štěrbových podniků za protektorátu.....	37
5.2	Spor o výrobu sodové vody	40
5.3	Úmrtí bratra Václava	41
6	Poválečné radosti i starosti.....	43
6.1	Uzavření dědického řízení	43
6.2	Návrat k původnímu provozu podniků	43
6.3	Plnění role poručníka.....	44
7	Znárodnění Štěrbovy firmy	45
7.1	Milionářská dávka a zavedení národní správy.....	45
7.2	Konec jedné etapy	46
8	Konec života Jaroslava Štěrbý	48
8.1	Okolnosti úmrtí.....	48
8.2	Co říkala Štěrbova závět' a jaká byla realita?	49
8.3	Průběh pozůstalostního řízení	53
8.4	Jediné východisko.....	57
9	Závěr	59
10	Seznam zkratk	61
11	Prameny a literatura	62
12	Seznam příloh	68
13	Přílohy.....	69

1 Úvod

Cílem mé bakalářské práce je zachytit životní osudy pražského kavárníka Jaroslava Štěrbý. Ten svými podnikatelskými úspěchy a smyslem pro preciznost v kavárenském i cukrářském oboru bezpochyby ovlivňoval v mnoha ohledech život v prvorepublikové, protektorátní i poválečné Praze. Dosud o něm však nebyla sepsána žádná rozsáhlejší odborná studie, což bych chtěl tímto alespoň zčásti napravit.

V textu se nejprve zaměřím na skutečnosti, které vedly k tomu, že se z obyčejného chlapce ze středních Čech stala osobnost, která mohla konkurovat i těm největším špičkám svého oboru. Dále bych se chtěl věnovat jednotlivým podnikům, které Jaroslav Štěřba založil či obnovil a následně je dlouhá léta provozoval. Mám tím na mysli např. kavárnu Slavia, ale i rozsáhlejší provozy v obchodním domě Lindt na Václavském náměstí či v paláci Valdek na náměstí Míru. Poslední kapitoly své práce bych rád věnoval událostem, které způsobily proměnu bohatého prosperujícího podnikatele v psychicky podlomeného člověka, jehož pozůstalostní jmění skončilo de facto v záporných číslech.

Jelikož k rozpracovávanému tématu neexistuje taková sekundární literatura, která by ho zpracovávala ve všech souvislostech, vytěžil jsem při psaní práce především různorodé typy archivních materiálů nebo dokumentů dosud uložených na příslušných městských a obecních úřadech. Jako podpůrný zdroj informací jsem využil rovněž dobová periodika.

Pro úseky bakalářské práce, které pojednávají o dětství a rodinném zázemí Jaroslava Štěrbý, se staly základem mého výzkumu především „mrtvé“ matriční knihy z části středních Čech, které jsou v současnosti deponovány v hlavním sídle Státního oblastního archivu v Praze. Vedle archivně zpracovaných matrik byla však část údajů z konce 19. a počátku 20. století obsažena i v tzv. „živých“ matričních knihách, které jsou badatelům běžně nepřístupné a spravují je místně příslušné matriční úřady. S pomocí několika úřednic se mi však např. v Benátkách nad Jizerou¹ či v Čelákovících² podařilo dohledat i tyto nikde nezveřejněné zápisy, které jsem pro kompletaci životního příběhu Jaroslava Štěrbý potřeboval.

Informace o podnikatelských aktivitách jsem však získal především ze spisů, které jsou uloženy v Národním archivu a v Archivu hlavního města Prahy. V první řadě zde stojí za zmínku Štěrbův spis, který k jeho osobě vedlo Policejní ředitelství v Praze.³ Byly v něm obsaženy velmi nevšední dokumenty, jež časově pokrývají období mezi léty 1918 a 1949, tj. více jak polovinu

¹ MÚ Benátky nad Jizerou; matrika oddaných řk. farnosti v Benátkách nad Jizerou, O 1881–1948, bez signatury.

² MÚ Čelákovice; matrika oddaných řk. farnosti v Čelákovících, O 1914–1945, sign. XXI.

³ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1.

života zkoumané osobnosti. Vedle četných povolení, která se týkala prodloužení večerní zavírací hodiny, je zde k nalezení taktéž několik pozvánek na speciální silvestrovské programy s účastí mnoha významných i méně známých umělců, které bylo možné vidět právě ve Štěrbově kavárně v paláci Valdek.⁴ Některé dokumenty samozřejmě značně odrážejí dobu svého vzniku a lze z nich poměrně snadno vyčíst, jaké restrikce byly uplatňovány vůči majitelům restauračních zařízení a tančíren v protektorátní Praze.⁵

V Archivu hlavního města Prahy byl pak pro můj výzkum podstatný především fond pojmenovaný „Společenstvo cukrářů, perníkářů a voskařů pro Velkou Prahu a okolí“. Tento soubor archiválií obsahuje například několik matrik učňů, v nichž lze po podrobnějším bádání spolehlivě zjistit jména konkrétních cukrářů, kteří se svému řemeslu vyučili právě v podnicích Jaroslava Štěrby. Mezi učni jsem dokonce několikrát narazil na Štěrbovy bližší i vzdálenější příbuzné.⁶

Neméně zajímavé, avšak již méně podstatné informace, lze nalézt i v knihách nově ohlášených živností, torzu několika desítek učňovských smluv či v kartotéce jednotlivých členů společenstva, v níž lze dohledat především seznam Štěrbových zaměstnanců. Při psaní bakalářské práce pojednávající o životě cukráře se dají rovněž v malé míře využít knihy obsahující výsledky závěrečných zkoušek jednotlivých učňů, podle nichž lze alespoň částečně odvodit, jaké nároky kladl Štěrba na začínající cukráře.⁷

Pro pražský městský archiv je rovněž typické, že se zde v poměrně velké míře dochovaly pozůstalostní spisy, což rozhodně není u některých jiných archivů pravidlem. Díky tomu jsem si mohl prostudovat všechny dostupné materiály týkající se Štěrbova dědictví.⁸ Mezi několika desítkami, převážně úředních, dokumentů jsem zde objevil i lékařské zprávy týkající se psychického stavu pana kavárníka po znárodnění jeho podniků.⁹ Dostal jsem se tak ve svém výzkumu až na dřeň uvažování člověka, který přišel v roce 1948 o vše, co ve svém životě pracně budoval.

Některé důležité dokumenty, a to převážně stavební spisy domů, v nichž se nacházely Štěrbovy kavárny, ovšem dosud nejsou uloženy v městském archivu, a proto jsem o jejich zpřístupnění musel požádat územně příslušné stavební úřady. Při této komunikaci jsem především zjistil, že metodika předkládání materiálů o jednotlivých domech je odlišná i mezi sousedními městskými obvody hlavního města Prahy a neřídí se žádnými všeobecně platnými předpisy.

⁴ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 125–126.

⁵ Tamtéž, fol. 245–254.

⁶ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; mj. inv. č. 3, Matrika učňů, 1940–1947.

⁷ Tamtéž, inv. č. 5, Výsledky zkoušek učňů, 1935–1948.

⁸ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54.

⁹ Tamtéž, fol. 102–103.

Materiály uložené v archivech jsou však z větší části velmi neosobní, a proto jsem po dalších relevantních dokumentech pátral i v rodinných archivech bližších i vzdálenějších příbuzných Jaroslava Štěrbý. V první řadě jsem využil fotografie a jídelní lístky kavárny Valdek, které jsem našel v pozůstalosti svého dědečka. Další fotodokumentaci, ale i obsáhlé knihy cukrářských receptů¹⁰ jsem pak dohledal v rodinném archivu potomků jednoho ze Štěrbových bratranců z matčiny strany. Práci jsem tak mohl rozšířit i o poměrně kuriózní kapitolu, která se týká právě konkrétních cukrovinek, jež bylo možné ochutnat v kavárně Valdek nebo v podniku na Václavském náměstí.

Nakonec se mi podařilo kontaktovat i nejbližšího, dosud žijícího, příbuzného pana kavárníka, tj. Štěrbova prasynovce. V jeho rodinném archivu jsem pak vedle několika soukromých dopisů našel kupříkladu smlouvy hudebníků a kapelníků, kteří účinkovali v kavárně Valdek na počátku čtyřicátých let 20. století,¹¹ nebo poměrně cenné rozhodnutí soudu,¹² jehož originál byl v Archivu hlavního města Prahy již skartován.

Dalším vodítkem při zpracovávání Štěrbova životního osudu se mi staly i články, inzeráty či reklamy, které byly uveřejněny v mnoha periodikách dané doby. Některé obrazové časopisy, např. Světozor a Měsíc, dokonce obsahovaly fotografie většiny Štěrbových podniků ze třicátých a čtyřicátých let 20. století.¹³

Sekundární literaturu jsem využíval při psaní bakalářské práce pouze okrajově, a to především pro dokreslení atmosféry Štěrbových kaváren. Pro vystižení genia loci kavárny Slavia byly velmi užitečné memoáry některých členů Činohry Národního divadla v Praze, např. Ladislava Peška,¹⁴ Jana Pivce¹⁵ či Ladislava Boháče.¹⁶ Podnik v Lindtově pasáži na Václavském náměstí měl zas to štěstí, že jeho umělecký popis vložil do své knihy Prager Tagblatt pražský, německy píšící, spisovatel Max Brod.¹⁷

Jelikož se moje práce tématicky zabývá i strategiemi rodinného podnikání, je na místě zmínit, že v posledních letech vyšlo několik textů, které se této problematice rovněž věnují. V roce 2019 vyšla např. publikace o významném podnikatelském rodu Ringhofferů z pera Milana

¹⁰ Soukromý archiv Ireny Trnkové; nedatovaná kniha cukrářských receptů sepsaná Jaroslavem Štěrbou.

¹¹ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; smlouvy k angažování kapelníků a muzikantů z let 1941 až 1942.

¹² Tamtéž; rozsudek Krajského soudu civilního v Praze z 21. 5. 1931.

¹³ Beze světla není života. Světozor, 21. 3. 1941, roč. 41, č. 12, s. 139.

¹⁴ PEŠEK, Ladislav. *Tvář bez masky (Skutečnost a sen)*. Praha: Odeon, 1977.

¹⁵ PIVEC, Jan. PIVCOVÁ, Věra. ŠVEHLA, Jaroslav. *Thespidova kára Jana Pivce*. Praha: Odeon, 1986.

¹⁶ BOHÁČ, Ladislav. *Tisíc a jeden život*. Praha: Odeon, 1981.

¹⁷ BROD, Max. *Prager Tagblatt: Roman einer Redaktion*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2015. ISBN 978-3-8353-1339-2.

Hlavačky a Pavla Beka.¹⁸ Za zmínku stojí i rozsáhlý sborník z roku 2018 pojmenovaný *Rodinné podnikání v moderní době*.¹⁹

Tématice pražských kaváren se pak v poslední době věnuje především doktorka Eva Bendová, jejíž publikace přinášejí spíše všeobecně známé informace o historii jednotlivých podniků spolu s obsáhlou obrazovou přílohou. Podrobnější dějiny pražských kaváren zde však většinou popsány nejsou, stejně jako životní osudy konkrétních kavárníků. V případě zkoumaných kavárenských provozů byly detailněji zpracovány pouze dějiny kavárny Slavia, a to v publikaci Karla Holuba z roku 1998.²⁰ Životní příběh pana kavárníka a jeho rodiny jsem tedy musel skládat opravdu po kouskách, neboť když již byl Jaroslav Štěrbá v některé z publikací jmenován, informace o něm zde byly buď velmi stručné, zavádějící nebo dokonce chybné.²¹

¹⁸ HLAVAČKA, Milan. BEK, Pavel. *Ringhofferové*. Praha: Historický ústav, 2019. ISBN 978-80-7286-324-2.

¹⁹ HLAVAČKA, Milan. BEK, Pavel. *Rodinné podnikání v moderní době*. Praha: Historický ústav, 2018. ISBN 978-80-7286-318-1.

²⁰ HOLUB, Karel, ed. *Velká kavárna Slavia*. Praha: Pro Parnas vydali Ars Bohemica, Holub & Altner, Nakladatelství Jan Hovorka, 1998. ISBN 80-902381-2-2.

²¹ Tamtéž, s. 108. Je zde uvedeno nesprávné datum rozdělení společné firmy Jaroslava Štěrbá a Václava Fišera.

2 Mládí Jaroslava Štěrbý

2.1 Nejbližší rodina

Jaroslav Štěrbá se narodil 27. dubna 1895 ve Starých Benátkách na Mladoboleslavsku jako druhý potomek manželů Václava Štěrbý a Marie Štěrbové, roz. Fišerové.²² Při křtu mu šel za kmotra jeho, tehdy šestnáctiletý, strýc Václav Fišer,²³ který Štěrbův život později ovlivnil i v mnoha jiných, zásadnějších, ohledech.

Otec Václav se narodil taktéž ve Starých Benátkách, a to 16. listopadu 1867 jako první z osmi dětí. Byl synem místního rolníka a pozdějšího obecního starosty Jana Štěrbý.²⁴ V mládí se vyučil řezníkem. Matka Marie se narodila 29. srpna 1869 v obci Straky na Nymbursku jako dcera zdejšího sedláka a židovského konvertity Jindřicha Fišera. Byla druhorozená, a to z celkem deseti dětí.²⁵

Rodiče Jaroslava Štěrbý byli sezdáni v kostele ve Starých Benátkách 14. listopadu 1891.²⁶ Jako první se z tohoto manželství narodil 6. září 1892 syn Milan,²⁷ který však za necelé dva roky zemřel na zánětlivé onemocnění mozku.²⁸ Jaroslav Štěrbá byl tedy sice druhorozený, ale přesto byl nejstarším potomkem svých rodičů, který se dožil dospělosti. Třetí syn se narodil 5. února 1897 a dostal jméno po svém otci, tj. Václav.²⁹

Celá rodina se v roce 1898 přestěhovala ze Starých Benátek do Mladé Boleslavi, konkrétně do městské části Podolec, kde od roku 1900 začal otec Václav provozovat své řeznictví v Nádražní ulici, konkrétně v čp. 68 / III. V této živnosti zaměstnávali Štěrbovi na přelomu století jednoho řeznického tovaryše a jednu služku.³⁰

V polovině září 1901 nastoupil tehdy šestiletý Jaroslav Štěrbá do první třídy 1. obecné školy chlapecké v Mladé Boleslavi. Na jeho prvním vysvědčení převažovaly jedničky. Dvojku dostal pouze z náboženství, slohu, ale také ze zpěvu.³¹ Obdobně byl malý Jaroslav ohodnocen i

²² SOA Praha. *Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj (1573–1949)*; sign. Benátky nad Jizerou 39, N 1877–1913, roč. 1895, fol. 193, č. ř. 67.

²³ Václav Fišer (* 31. 10. 1879, Boží Dar u Milovic - † 21. 7. 1966, Amos, Quebec, Kanada).

²⁴ SOA Praha. *Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj (1573–1949)*; sign. Benátky nad Jizerou 27, N 1857–1877, roč. 1867, fol. 124.

²⁵ Tamtéž, sign. Všechny 22, NOZ 1859–1886, roč. 1869, fol. 57.

²⁶ MÚ Benátky nad Jizerou; matrika oddaných řk. farností v Benátkách nad Jizerou, O 1881–1948, bez signatury, roč. 1891, fol. 47, č. ř. 33.

²⁷ SOA Praha. *Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj (1573–1949)*; sign. Benátky nad Jizerou 39, N 1877–1913, roč. 1892, fol. 165, č. ř. 153.

²⁸ MÚ Benátky nad Jizerou; matrika zemřelých řk. farností v Benátkách nad Jizerou, Z 1875–1949, bez signatury, roč. 1894, č. ř. 105.

²⁹ SOA Praha. *Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj (1573–1949)*; sign. Benátky nad Jizerou 39, N 1877–1913, roč. 1897, fol. 214, č. ř. 22.

³⁰ SOKA Mladá Boleslav. *Okresní úřad Mladá Boleslav (1850–1945)*; arch sčítání lidu z roku 1900 pro čp. 68 / III, Mladá Boleslav.

³¹ SOKA Mladá Boleslav. *1. obecná a měšťanská škola chlapecká Mladá Boleslav (1870–1919)*; inv. č. 375, Výkaz docházky a prospěchu třídy 1. B obecné školy za školní rok 1901 / 02, č. ř. 46.

ve druhém roce svého studia. Do třetí třídy však Jaroslav nastoupil již na nově zřízené 2. obecné škole chlapecké,³² kterou měly navštěvovat děti trvale hlášené na mladoboleslavském Starém Městě a v Podolci,³³ ale také děti z blízkých obcí Bezděčín a Čejetický.³⁴

V polovině září 1903 pak nastoupil do první třídy téže školy rovněž malý Václav Štěrba, jehož prospěch byl v prvním roce školní docházky o něco málo horší než prospěch jeho bratra. Václav byl v průběhu prvního roku ohodnocen chvalitebnou ve čtení, slohu, psaní, počtech, kreslení a zpěvu. Z ostatních předmětů prospěl na výbornou.³⁵

Další léta strávená na obecné škole absolvoval Jaroslav Štěrba převážně s jedničkami či dvojkami na svých vysvědčeních. Trojkou byl ohodnocen pouze ve třetí třídě z mluvnice a ve čtvrté třídě z psaní. Štěrbov bratr Václav však postupně stále více polevoval ve své přípravě na výuku. Již ve druhé třídě dostal svoji první trojku, ve třetí třídě neměl z povinných předmětů jedinou jedničku, ve čtvrté třídě se na jeho vysvědčení objevily první čtyřky a v páté třídě pak i první pětka z německého jazyka na pololetním vysvědčení. Pátou třídu obecné školy Václav Štěrba i tak absolvoval úspěšně, neboť na konci roku dostal z němčiny čtyřku.³⁶ Avšak z dalších osudů Václava Štěrby je víc než patrné, že i člověk, jehož známky ve škole nebyly zrovna nejlepší, mohl dosáhnout významného úspěchu ve svém oboru.

Obecnou školu Jaroslav Štěrba následně zdárně dokončil v roce 1906 a po vchození měšťanské školy se v Mladé Boleslavi vyučil cukrářskému řemeslu u mistra Littmana.³⁷ Václav Štěrba se po předčasném opuštění měšťanské školy³⁸ rovněž rozhodl pro cukrařinu. Odstěhoval se tedy do Vídně, kde se jeho učebním pánem stal strýc Václav Fišer.³⁹ Oba bratři však byli stále finančně závislí na živnosti svého otce, který i ke konci roku 1910 zaměstnával ve svém řeznictví dvě placené pomocné síly.⁴⁰ To se ovšem záhy změnilo. Celá rodina opustila Mladou

³² Později byla přejmenována na 3. obecnou školu chlapeckou v Mladé Boleslavi.

³³ SOKA Mladá Boleslav. 3. *obecná škola chlapecká Mladá Boleslav (1902–1949)*; inv. č. 258, Školní kronika 2. obecné školy (1902–1920) a 3. obecné školy chlapecké (1920–1922), fol. 6–7.

³⁴ Dnes jsou obě obce součástí města Mladá Boleslav.

³⁵ SOKA Mladá Boleslav. 3. *obecná škola chlapecká Mladá Boleslav (1902–1949)*; inv. č. 10, Výkaz docházky a prospěchu 1. třídy za školní rok 1903 / 04, č. ř. 60.

³⁶ Tamtéž, inv. č. 34, Výkaz docházky a prospěchu 5. třídy za školní rok 1907 / 08, č. ř. 50.

³⁷ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 6, Hlášení živností, 1898–1948, č. ř. 706.

³⁸ SOKA Mladá Boleslav. 1. *obecná a měšťanská škola chlapecká Mladá Boleslav (1870–1919)*; inv. č. 515, Výkaz docházky a prospěchu třídy 2. B měšťanské školy za školní rok 1910 / 11, č. ř. 32.

³⁹ SOKA Praha-východ se sídlem v Přemyslení. *Okresní soud Brandýs nad Labem (1850–1960)*; Rejstřík pro poručenství a opatrovnictví, 1912, č. ř. 97.

⁴⁰ SOKA Mladá Boleslav. *Okresní úřad Mladá Boleslav (1850–1945)*; arch sčítání lidu z roku 1910 pro čp. 68 / III, Mladá Boleslav.

Boleslav na počátku roku 1911⁴¹ a přestěhovala se k rodičům matky Marie do Čelákovic, kde otec Václav 24. března 1912 náhle zemřel, a to údajně na důsledky arteriosklerózy.⁴²

Poručníkem bratrů Štěrbových byl na konci května téhož roku ustanoven švagr jejich matky, mladoboleslavský obchodník Eduard Eisler. Z pozůstalosti po svém otci oba synové získali 6 000 korun a vlastnické podíly na jedné třetině usedlosti čp. 46 ve Starých Benátkách a domů čp. 205 a 218, které se nacházely tamtéž. Dále zdědili jednu třetinu usedlosti čp. 9 ve středočeském Kochánku spolu s přílehlými pozemky.⁴³

2.2 První zkušenosti ve Vídni a v Praze

Nedlouho před začátkem první světové války se ovdovělá Marie Štěrbová rozhodla přestěhovat za svým mladším synem do hlavního města monarchie. Její bratr Václav Fišer zde navíc již delší dobu provozoval cukrářskou živnost v druhém městském okrese na FranzensbrückenstraÙe, kde se Jaroslav Štěrbba mohl zdokonalovat v cukrářském řemesle a jeho bratr Václav zde úspěšně dokončil praktickou přípravu na svoji budoucí profesi.⁴⁴

Se vznikem samostatného Československa rostla i touha bratrů Štěrbových a jejich maminky po návratu do vlasti. Jaroslav Štěrbba se z Vídně zpět do Čech přestěhoval skutečně zanedlouho, protože již 5. listopadu 1918 si pronajal byt na pražském Novém Městě. Spolu s příchodem své maminky se však již v lednu 1919 přestěhoval do vlastního bytu v domě čp. 568 na Královských Vinohradech, který se nacházel v Havlíčkově, tj. v dnešní Bělehradské, ulici.⁴⁵ Zde si již na konci listopadu 1918 otevřel cukrářství.⁴⁶ V únoru 1919 se k němu přistěhoval z Vídně i jeho bratr Václav,⁴⁷ jenž si svoji cukrárnu otevřel v polovině dubna 1919 rovněž v Havlíčkově ulici, pár čísel popisných od svého bratra, konkrétně v čp. 643.⁴⁸

Přestože pro Jaroslava Štěrbbu bylo smyslem života především podnikání v jeho oboru, několik měsíců svého života byl i ženat. Svůj první a zároveň poslední sňatek uzavřel s dcerou

⁴¹ SOkA Mladá Boleslav. *1. obecná a měšťanská škola chlapecká Mladá Boleslav (1870–1919)*; inv. č. 515, Výkaz docházky a prospěchu třídy 2. B měšťanské školy za školní rok 1910 / 11, č. ř. 32.

⁴² MÚ Čelákovice; matrika zemřelých řk. farnosti v Čelákovících, Z 1890–1940, sign. XVIII, roč. 1912, fol. 200, č. ř. 15.

⁴³ SOkA Praha-východ se sídlem v Přemyšlení. *Okresní soud Brandýs nad Labem (1850–1960)*; Rejstřík pro poručenství a opatrovnictví, 1912, č. ř. 97.

⁴⁴ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 6, Hlášení živností, 1898–1948, č. ř. 744.

⁴⁵ NA. *PR Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)*; karta evidence obyvatel z roku 1918; Jaroslav Štěrbba, nar. 27. 4. 1895.

⁴⁶ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 6, Hlášení živností, 1898–1948, č. ř. 706.

⁴⁷ NA. *PR Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)*; karta evidence obyvatel z roku 1919; Václav Štěrbba, nar. 5. 2. 1897.

⁴⁸ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 6, Hlášení živností, 1898–1948, č. ř. 744.

pražského obchodníka, Ludmilou Vlkovou, 11. dubna 1920 v kostele v Čelákovících.⁴⁹ Celé manželství však skončilo velice rychle a bylo rozvedeno usnesením Okresního soudu na Královských Vinohradech ze dne 29. listopadu 1921.⁵⁰ Konečnou rozlukou manželství provedl Krajský soud civilní v Praze až v březnu 1923. Ludmila Štěrbová uváděla jako důvod pro rozlukou neshodu v povahách obou manželů a časté hádky. Jaroslav Štěrba naopak konstatoval, že se po svatbě dozvěděl, že jeho novomanželka není bezúhonná.⁵¹ O tom, kdo rozvod skutečně zavinil, by se dalo pouze spekulovat. Každopádně rozluka proběhla k souhlasné žádosti obou stran.

Václav Štěrba uzavřel svůj první sňatek tři měsíce před rozvodem svého bratra, 29. srpna 1921, v kostele sv. Mikuláše v Praze na Starém Městě. Oženil se s dámskou krejčovou Boženou Královou. Jaroslav Štěrba šel svému sourozenci za svědka. I toto manželství však skončilo rozvodem, přestože trvalo déle než to Jaroslavovo. Návrh na rozvod podala v tomto případě manželka a sňatek byl definitivně rozloučen z viny manžela 30. října 1925 rozsudkem Krajského soudu civilního.⁵²

2.3 Cukrárna v Braunerově domě

Přestože Jaroslav Štěrba již provozoval cukrárnu přímo v domě na Vinohradech, v němž bydlel se svojí rodinou,⁵³ sahaly jeho podnikatelské ambice mnohem dál. Již v březnu 1922 si podal na živnostenský referát pražského magistrátu žádost týkající se povolení k provozování další cukrárny.⁵⁴ Tehdejší úředníci nezjistili na Jaroslava Štěrbu nic závadného, a tak mu bylo i nyní živnostenské oprávnění uděleno.

Předmětný podnik vznikl v průběhu léta 1922 v pronajatých přízemních místnostech dnes již zbořeného rohového domu čp. 342, který se nacházel na pražské Národní třídě a jehož majitelem byl JUDr. Vladimír Brauner.⁵⁵ Stavební úpravy zatím spočívaly pouze ve vytvoření dvou nových výkladních skříní a nahrazení dosavadní omítky novou, která měla být z umělého kamene.⁵⁶ Nový, ale prozatím nedostavěný, podnik byl otevřen již 23. srpna 1922. K návštěvě cukrárny, která měla dle Štěrbových slov pozdvihnout velkoměstský charakter Prahy, vybízel i

⁴⁹ MÚ Čelákovice; matrika oddaných řk. farnosti v Čelákovících, O 1914–1945, sign. XXI, roč. 1920, fol. 67, č. ř. 13.

⁵⁰ SOA Praha. *Krajský soud civilní Praha (1850–1949)*; sp. zn. Nc X 605 / 2 / 23, fol. 1.

⁵¹ Tamtéž, fol. 2.

⁵² AHMP. *Sbírka matrik (1584–1937)*; sign. ČSMIK O1, 1920–1921, roč. 1921, fol. 174, č. ř. 365.

⁵³ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 4.

⁵⁴ Tamtéž, fol. 11.

⁵⁵ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město, výměr Magistrátu hlavního města Prahy z 5. 12. 1925.

⁵⁶ Tamtéž, výměr Magistrátu hlavního města Prahy z 8. 4. 1922.

krátký a velmi snadno přehlédnutelný inzerát, který vyšel v Národních listech den před jejím otevřením.⁵⁷

Cukrářská dílna a pekárna se strojním zařízením, včetně míchačky na zmrzlinu, zde však mohla být postavena až na počátku roku 1923 po získání kladného stanoviska od stavebního referátu pražského magistrátu. Nebyla však schválena realizace samostatné místnosti pro přípravu zmrzliny, neboť tyto prostory měly být vybudovány na malém domovním dvorku, kde byl nedostatek světla i vzduchu.⁵⁸ I přes tento zákaz však Štěrba samostatnou přípravnu nechal vystavět, na což magistrátní úředníci reagovali až v polovině ledna 1924. Nařídili mu, aby nepovolenou přístavbu do 14 dnů odstranil a zároveň mu oznámili zahájení přestupkového řízení. Štěrba se nicméně proti tomuto rozhodnutí odvolal a přístavba byla nakonec úřady akceptována, ovšem pouze jako provizorní objekt na dobu tři let.⁵⁹

V červnu 1924 bylo Štěrbovi povoleno rozšíření stávající cukrářské živnosti o živnost hostinskou s právem podávat kávu a čokoládu.⁶⁰ V souvislosti s tím byly provedeny v přízemí Braunerova domu další stavební úpravy. Předně došlo k přesunu cukrářské dílny do nově adaptovaných přízemních místností a původní dílna tak mohla být přeměněna na jídelnu.

Tato zásadní rekonstrukce celé cukrárny však mohla být provedena pouze po splnění řady podmínek, které byly předem stanoveny úředníky stavebního referátu. Například musel být dodatečně vybudován oddělený záchod pro ženy, neboť vedle mužského personálu zaměstnával Štěrba v dané době i čtrnáct cukrářek. Dále měla být pro všechny zaměstnance zřízena řádná šatna a nové umyvadlo. Nemělo se zapomenout ani na „skříňku první pomoci“ s obvazovým a dezinfekčním materiálem, jež se měla nacházet na tom nejpříhodnějším místě.

Pro novou dílnu byla však velmi důležitá i třetípatrová cukrářská pec s úsporným vytápěním, která se nacházela v dodatečně vystavěném zaskleném přístřešku. Celý stroj měl mít rovněž samostatný komín, jenž byl vyveden na střechu dvorního křídla domu. Štěrba se tedy musel postarat i o řádné odvodnění nově přestavěné střechy do domovní kanalizace. Přestože vůči tomuto stavebnímu záměru podal námitku majitel objektu čp. 961, byla celá akce nakonec realizována.⁶¹

⁵⁷ Nová cukrárna. Národní listy, 22. 8. 1922, roč. 62, č. 229, s. 4.

⁵⁸ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město, výměr stavebního referátu Magistrátu hlavního města Prahy z 15. 2. 1923.

⁵⁹ Tamtéž, výměr Magistrátu hlavního města Prahy z 11. 1. 1924.

⁶⁰ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 48.

⁶¹ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město, výměr Magistrátu hlavního města Prahy z 22. 9. 1924.

Cukrářským mistrem a dílovedoucím se v nové Štěrbově cukrárně nestal nikdo jiný než Václav Fišer,⁶² jenž se přestěhoval do Prahy na konci roku 1922,⁶³ a to po likvidaci své továrny na cukrovinky ve středočeských Čelákovících, jejíž neúspěch byl způsoben spíše poválečným nedostatkem cukru než neschopností majitele.⁶⁴ Plodná spolupráce mezi oběma rodově spřízněnými cukráři ovšem vadila Ladislavu Jančákovi, majiteli proslulé kavárny Union, která se nacházela v prvním patře Braunerova domu přímo nad Štěrbovou cukrárnou.⁶⁵

Kavárník Jančák nakonec zaslal viceprezidentovi Zemské správy politické v Praze jakousi veřejnou stížnost, jež byla otištěna v novinách 17. ledna 1923. Poukazoval zde na údajnou protekci Jaroslava Štěrbu a Václava Fišera při schvalování jejich kavářenské živnosti v Braunerově domě. Domníval se, že v objektu, kde již dlouhá léta funguje zavedená kavárna, není potřeba další podnik podobného charakteru. Ve svém přípisu chybně označoval Václava Fišera, zde nesprávně uváděného jako Fischera, za bývalého Vídeňana a majitele továrny na obuv v Čelákovících, což mělo patrně vyvolat dojem, že obuvník cukrařině nemůže rozumět.

Podstatná část Jančákovy stížnosti je poté názornou ukázkou tehdejší podnikatelské nevraživosti: „*Před půl rokem byla otevřena na Národní třídě čís. 29, v domě, v němž se nalézá půl století kavárna Union, přepychová cukrárna pod firmou J. Štěrba. V této firmě je na prvním místě majetkově engažovaný pan V. Fischer, majitel továrny na obuv v Čelákovících, který po převratu přišel do ČSR z Vídně.*

V témže domě se nalézá čtenářská kavárna UNION, která je navštěvována žurnalisty, umělci, studentstvem a úřednictvem a má už ode dávna svoje určité kulturní tradice.

Nyní tato firma Štěrba recte Fischer podala žádost za koncesi kavářenskou. [...] Přes tento protest a zamítavé stanovisko místní městské rady pražské koncese tato byla magistrátem Prahy povolena. Společenstvo rekurovalo na to k Zemské politické správě a tam dle informací bylo zjištěno, že v této zcela osobní věci bylo intervenováno několika vlivnými osobami za příznivé vyřízení ve prospěch firmy Štěrba recte Fischer.“⁶⁶

Tento text samozřejmě obsahuje řadu polopravd i vyslovených lží, které měly Štěrbovu cukrárnu poškodit. Řadu z těchto omylů se mi nicméně podařilo zcela spolehlivě vyvrátit, a to mimo jiné díky nalezení příslušného živnostenského spisu Václava Fišera, který se týká jeho

⁶² NA. PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950); kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 3–6.

⁶³ NA. PŘ Praha II – evidence obyvatel (1914–1953); karta evidence obyvatel z roku 1922; Václav Fišer, nar. 31. 10. 1879.

⁶⁴ SOKA Praha-východ se sídlem v Přemyslení. Okresní úřad Brandýs nad Labem (1855–1945); sign. 15 / F-178; továrna na výrobu cukrovinek v Čelákovících čp. 119, fol. 12.

⁶⁵ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město, plán přízemí a I. patra domu z listopadu 1948.

⁶⁶ AHMP. Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský; sign. 249002, novinový výstřížek ze 17. 1. 1923.

cukrářské, a nikoliv obuvnické, továrny.⁶⁷ Dalším nezpochybnitelným faktem zůstává, že Václav Fišer nebyl roku 1923 ve Štěrbově živnosti majetkově zaangažován na základě nějakého oficiálního dokumentu⁶⁸ a vykonával zde pouze své pracovní povinnosti vyplývající z jeho pozice cukrářského mistra. Je samozřejmě jasné, že Štěřba a Fišer některé záležitosti konzultovali a následně je realizovali ve vzájemné kooperaci. Nenašel jsem však jediný materiál, a to ani soukromého charakteru, z něhož by vyplývalo, že by se oba pánové někdy uchýlili k praktikám, které by si stanovily za cíl dehonestaci jejich konkurenta.

Ke konci této kapitoly je rovněž nutné podotknout, že již na začátku roku 1925 měl Štěřbův majetek hodnotu asi 250 000 korun a jeho roční příjem činil přibližně 100 000 korun.⁶⁹ Druhá polovina roku 1925 byla pak pro Štěřbu především ve znamení příprav na Mezinárodní dekorativní výstavu v Paříži, kde jako jeden z mnohých zastupoval Československo.⁷⁰ Prezentoval zde svoji kavárnu s cukrárnou na Národní třídě a také své cukrářské výrobky.⁷¹

2.4 Další záliby Jaroslava Štěřby

Podnikání však zdaleka nebylo jedinou náplní Štěřbova života. Jeho obdivu neušly ani různé typy zbraní, neboť si již v srpnu 1920 pořídil zbrojní pas, který obsahoval povolení k držení jedné lovecké pušky a jedné opakovací pistole. Tento první doklad byl platný pouze tři roky,⁷² avšak Štěřba si ho pravidelně prodlužoval po celou dobu, kdy byl majitelem svých podniků, což mělo zajisté i své praktické důvody.

Vedle cukrařiny byl jeho druhou největší vášní bezpochyby automobilismus. V únoru 1923 Štěřba úspěšně absolvoval řidičskou zkoušku a zanedlouho mu byl vydán jeho první „vůdčí list“. ⁷³ Tento okamžik mu však jako vášnivému řidiči přinesl do budoucna i řadu nepřijemností. Jeho první rychlá jízda byla tehdejšími policejními orgány zaznamenána ještě v témže měsíci, kdy projel přes Vysočany směrem ku Praze, na tehdejší dobu závratnou, rychlostí 45 kilometrů za hodinu. Jelikož však ještě nebyl a ani nemohl být trestán pro rychlou jízdu, dostalo se mu zatím pouze přísného napomenutí.⁷⁴ Další rychlá jízda, tentokrát v Karlíně v dubnu 1923, mu však již prominuta nebyla a musel zaplatit pokutu ve výši 20 korun.⁷⁵

⁶⁷ SOKA Praha-východ se sídlem v Přemyšlení. *Okresní úřad Brandýs nad Labem (1855–1945)*; sign. 15 / F-178; továrna na výrobu cukrovinek v Čelákovících čp. 119.

⁶⁸ AHMP. *Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský*; sign. 249002, výměr Magistrátu hlavního města Prahy z 22. 9. 1924.

⁶⁹ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 66.

⁷⁰ Tamtéž, fol. 73.

⁷¹ Zastoupení Československa na Mezinárodní dekorativní výstavě v Paříži. Salon, 1925, č. 4, s. 21–24.

⁷² NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 15.

⁷³ Tamtéž, fol. 243.

⁷⁴ Tamtéž, fol. 19–20.

⁷⁵ Tamtéž, fol. 22–24.

Podobné incidenty pokračovaly hojně i v dalších měsících. Zajímavý je zvláště policejní protokol z počátku srpna 1923, kdy naopak do Štěrbova automobilu narazil na dnešním náměstí I. P. Pavlova vůz Pohřebního ústavu hlavního města Prahy, který přijížděl z Ječné ulice a ujel dříve, než bylo možné identifikovat jeho řidiče. Na Štěrbově voze byl nárazem nicméně poškozen pouze blatník spolu se zadním kolem a nedošlo ani k žádnému úrazu.⁷⁶

Jaroslav Štěřba se ale ze svých předchozích prohřešků i negativních zkušeností rozhodně nepoučil. V únoru 1925 jel opět nepřiměřenou rychlostí hlavní třídou pražského Karlína a za tento čin byl již odsouzen k trestu vězení v délce 12 hodin. Být omezen na osobní svobodě by byla však pro začínajícího podnikatele věc mimořádně nepříjemná, protože by ho takováto skutečnost poškodila jak obchodně, tak společensky. Proto není divu, že Jaroslav Štěřba podal proti tomuto rozhodnutí odvolání, ve kterém se hájil tím, že právě vezl z pražské porodnice do Benátek nad Jizerou manželku svého bratrance,⁷⁷ která předchozí den porodila prvního potomka. V závěru ještě Štěřba raději doplnil, že kdyby bylo jeho odvolání zamítnuto, žádá o to, aby byl trest vězení změněn na peněžitou pokutu, s jejímž zaplacením by neměl žádný problém.⁷⁸

Přestože důvody, kterými Štěřba ospravedlňoval svoji opakovanou rychlou jízdu, nepovažovali tehdejší úředníci za relevantní, byl jeho trest nakonec zmírněn na onu peněžitou pokutu ve výši 100 korun.⁷⁹ Jaroslav Štěřba se ale ani tímto vyhrčenějším incidentem nepoučil, protože podobných přestupků se dopouštěl i nadále a z různých napomenutí policejních důstojníků si rozhodně nedělal těžkou hlavu. Svědčí o tom i skutečnost, že když se ho některý ze strážců zákona pokusil usměrnit, Jaroslav Štěřba dotyčného přerušil slovy v tom smyslu, že na nějaké zbytečné dohadování nemá čas a „má mu býti zavoláno později na jeho telefonní číslo“.⁸⁰

I v letech následujících Štěrbova automobilová vášeň rozhodně neutuchala, o čemž svědčí jeho dopis z druhé poloviny čtyřicátých let adresovaný do Ameriky jakémusi blíže nespecifikovanému Tondovi: „*Milý Tondo! Děkuji Ti za pohled, který jsem obdržel a ihned Ti odpovím. [...] V první řadě nutně potřebuji, abys mně laskavě zjistil, existují-li Cord Service, mají-li součástky na Corda Typ 1936 s kompresorem a je-li možno od nich obdržeti instrukce, jak dáti řádně Corda od provozu, když za okupace byl schován a nebyl celých 8 let v provozu. Jak naštelovati motor, aby na malé obrátky při vyšlápnutí spojky nezasínal? Stává se mně, že jedu po Praze, musím náhle zabrzdit a zastavit buď za elektrickou, povozem nebo za člověkem, v tento okamžik motor chcípne a potom třeba ¼ až ½ hodiny někdy nejde nastartovati, ať děláme cokoliv. Zkrátka musím ho odtáhnouti k chodníku mimo frekvenci, čekati až si uráčí motor*

⁷⁶ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 32–33.

⁷⁷ František Král (* 5. 11. 1894, Staré Benátky - † 2. 3. 1945, Praha).

⁷⁸ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 61–64.

⁷⁹ Tamtéž, fol. 66–70.

⁸⁰ Tamtéž, fol. 81.

naskočiti po odpočinutí a prozatím zde žádný machr na tu maličkost nepřišel, co toho příčinou. [...] Zmiňuješ se, pakli bych měl zájem mít americký nový vůz a abych Ti sdělil cenu v Kč. Co se týče chutě, tu bych měl, ale abych mohl zaplatit ty šmelinářské ceny, které zde za americké vozy prý se platí, to nemohu,⁸¹ jelikož jsem já blbec šmelinu ignoroval a teď vidím, jak jsem za tu slušnost ze všech stran bit. Zkrátka to si teď nemohu dovolit. Nevím, co tím sleduješ, proto Ti otevřeně píš, co si mohu dovolit a co né, jelikož to, co řeknu, přesně vždy dodržím. [...] Předem Ti mnohokrát děkuje, líbá a zdraví Vás Váš Jarka. “⁸²

⁸¹ Jaroslav Štěrba neměl finanční prostředky na nákup nového vozu kvůli vyměření mimořádné jednorázové dávky a znárodnění svých podniků v roce 1948.

⁸² Soukromý archiv Vladimíra Ruse; nedatovaný dopis Jaroslava Štěrby adresovaný blíže nespecifikovanému Tondovi. V prepisu byly učiněny nutné gramatické korekce podle současného pravopisného úzu, a to především v chybějící interpunkci.

3 Cesta k založení prosperující firmy

3.1 Kavárna na Václavském náměstí

První firmu si Štěrbba založil již v lednu 1926, protože chtěl jejím prostřednictvím administrativně propojit své dva cukrářské podniky. Společnost měla v názvu pouze Štěrbbovo celé jméno a předmětem podnikání mělo být výhradně provozování cukrářské živnosti a s tím související výroba cukrovinek. Hlavní provozovna se nacházela v Braunerově domě, kde také předmětná firma nakonec sídlila. Odštěpným závodem se pak měla stát cukrárna na Královských Vinohradech.⁸³ Do obchodního rejstříku byla nicméně firma oficiálně zapsána až na počátku června 1926 po upřesnění původní žádosti, v níž bylo několik zásadních nedostatků.⁸⁴

Zanedlouho, konkrétně v prosinci 1926, si Štěrbba podal na živnostenský referát pražského magistrátu další žádost, která se tentokrát týkala povolení k provozování hostinské živnosti v nově vystavěném objektu čp. 773 na pražském Václavském náměstí, tj. v Obchodním domě Lindt. Žádaná koncese měla obsahovat oprávnění k čepování jemných vín a likérů, ale také k podávání různých pokrmů, ale i čaje, čokolády, kávy, kakaa a jiných teplých nápojů.⁸⁵ Při schvalování tohoto Štěrbbova požadavku byl však brán poměrně značný zřetel i na jeho přestupky, kterých se dopouštěl při rychlých jízdách svým automobilem.

Štěrbbova žádost byla proto v lednu 1927 zamítnuta. Jako oficiální důvod bylo uvedeno, že v okolí domu na Václavském náměstí se nachází dostatek podobných podniků, které plně vyhovují potřebám tamějších obyvatel a nové živnosti není v této lokalitě vůbec zapotřebí.⁸⁶ Je však zřejmé, že toto byl jen jeden z důvodů. Další, podstatnější, příčinou zamítnutí žádosti bylo bezpochyby Štěrbbovo nevhodné chování k policejním důstojníkům při vyšetřování jeho nesčetných řídicích excesů.

V této chvíli se vložil do nastalé situace Štěrbbův strýc Václav Fišer, který si na konci února 1927 podal na magistrát naprosto identickou žádost o provozování téže živnosti ve stejném domě a této žádosti bylo nepřekvapivě obratem vyhověno, neboť Fišer žádné drobné problémy se zákonem na rozdíl od svého synovce neměl.⁸⁷

Nová kavárna byla tedy po nepříjemných úředních peripetiích otevřena 15. června 1927 a jejím oficiálním majitelem se stal Václav Fišer, přestože měl původně v úředních písemnostech figurovat jako hlavní provozovatel právě Jaroslav Štěrbba. K tomuto závěru mě přivedlo mj. zcela nelogické pořadí jmen obou kavárníků v názvu jejich budoucí firmy „Štěrbba & Fišer“, ale

⁸³ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, fol. 16–17.

⁸⁴ Tamtéž, fol. 22, 25.

⁸⁵ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 82.

⁸⁶ Tamtéž, fol. 90.

⁸⁷ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 6, 8.

také v reklamních sděleních, která byla uveřejněna v dobovém tisku. Na prvním místě je zde totiž vždy příjmení Štěrbovo a poté až to Fišerovo. Za logičtější bych ale považoval, kdyby bylo označení firmy uvozeno jménem staršího a zkušenějšího cukráře.

Aby se Jaroslav Štěrbba mohl podílet na provozu kavárny v Lindtově pasáži taktéž *de iure*, založil spolu s Václavem Fišerem na konci března 1928 veřejnou obchodní společnost, kterou zašitovala výše zmíněná firma nesoucí ve svém názvu příjmení obou společníků. Sídlo firmy bylo totožné se sídlem kavárny. Hlavním předmětem tohoto společného podniku byla oficiálně výroba a prodej cukrářského zboží.⁸⁸

Štěrbbovo podnikání mohlo tedy začít v této chvíli doslova ve velkém. Každý ze společníků vložil do nově vzniklé firmy kapitál ve výši 150 000 korun, tj. dohromady činilo jmění společnosti 300 000 korun. Jaroslav Štěrbba měl za úkol vést firmu po obchodní stránce, Václav Fišer pak po stránce technické. Bylo rovněž dohodnuto, že veškerý zisk si oba společníci budou rozdělovat rovnou měrou a v případě úmrtí jednoho ze zástupců firmy přejdou práva a povinnosti na zákonné dědice zemřelého.⁸⁹

3.2 Obchodní dům Lindt

Kavárníci si pro svůj nový podnik vybrali nově vystavěný obchodní dům Lindt čp. 773 v samém srdci Nového Města. Architekt Ludvík Kysela situoval prosklená průčelí své nové stavby na dvě významná pražská náměstí, na Václavské a Jungmannovo. Tato důležitá centra společenského života byla následně propojena širokou pasáží této budovy.⁹⁰

Obchodní komplex byl vystavěn na místě starého dvoupatrového domu, jenž byl stržen z iniciativy majitele Augusta Lindta na počátku května 1926, čímž mohly začít práce, které vedly k výstavbě domu nového. Při výkopu základů dělníci objevili v sytkém písku v hloubce asi šesti metrů pod úroveň terénu nejen velmi pevné zdivo, ale i starou kamennou studnu. V souvislosti s postupem prací pak často naráželi na různé kosti a zbytky hliněných nádob. Výstavba nosné konstrukce nové budovy pak proběhla v průběhu léta 1926 a v říjnu téhož roku byly následně hotové zednické i betonářské práce.⁹¹

Počínaje 10. dubnem 1927 pak bylo Augustu Lindtovi povoleno, aby předal k užívání všechny místnosti v objektu, jelikož celá výstavba proběhla podle schválených plánů a na

⁸⁸ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1331, sp. zn. A XIX 159, fol. 5–6.

⁸⁹ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; smlouva společenská z 30. 3. 1928.

⁹⁰ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis domu na adrese Václavské náměstí 773 / 4, Praha 1 - Nové Město, výměr stavebního referátu z 17. 4. 1928.

⁹¹ Lindtova pasáž v Praze. Národní listy, 16. 4. 1927, roč. 67, č. 105, s. 10.

základě platných stavebních povolení z let 1925 a 1926.⁹² Manželé Lindtovi ovšem Václavu Fišerovi pronajali některé části obchodního domu již na počátku roku 1927. Dle stavebních plánů posléze vznikl v prvním suterénu salón a kuchyně, v přízemí cukrárna a v mezaninu ona kavárna, která byla tvořena dvěma místnostmi, jež byly spojeny vstupní halou.⁹³

Celý objekt byl ovšem původně projektován jako jediný obchodní komplex, který by byl propojený sítí výtahů a schodišť. Jelikož však konzervativní Pražané nebyli, dle některých kritiků, na takový záměr dosud připraveni, bylo nakonec přikročeno k rozdělení budovy na několik samostatných podniků. I přesto vznikly původně plánované obchodní sály s výhledem na obě náměstí s tím, že kavárna firmy Štěrba & Fišer byla situována v jednom z nich.

Kavárenské místnosti byly ovšem vystavěny v poněkud jiném, honosnějším a starobylejším, stylu než zbytek objektu. Jeden novinář, který napsal obsáhlý článek o obchodním domě do Národních listů, si o jejich architektonickém řešení myslel dokonce toto: „*Dům z hlediska moderní architektury i velkoměstského pražského stavebnictví jest pozoruhodným činem, jímž se Ludvík Kysela dobře zapsal do dějin českého stavitelství. [...] Škoda, že mu nebylo dopřáno vypraviti i vnitřky kavárny a cukrárny v duchu stavby, a že byly svěřeny jiným rukám!*“⁹⁴

Nikterak kritický, avšak ryze umělecký popis tohoto Štěrbova podniku je možné nalézt také v románu Prager Tagblatt od význačného pražského, německy píšícího, spisovatele Maxe Broda. Atmosféra zdejší kavárny na něj působila asi takto: „*Kavárna Štěrba se navenek nejevila jinak než kterýkoli elegantní lokál módních pražských kaváren. Nacházela se na Václavském náměstí, v prvním patře, šikmo naproti velkému hotelu a restauraci Zlatá husa. [...] Když jste vyšli po schodech nahoru, objevila se nejprve hala s nezbytnými hracími automaty, kolem nichž se ve večerních hodinách shromažďoval velký dav lidí. Automaty řinčely, těžce oddechovaly a vyplivovaly; většinou ale vydávaly zklamaným do ruky jen prázdný vzduch. Vedle byl velký počet telefonních kabin, které zde měly, jak jsem se měl brzy dozvědět, velký význam. Když jste přešli kolem bufetu skrze další předpokoje pokryté červenými koberci, dostali jste se nakonec do dvou velkých sálů, z nichž jeden byl obrácen k hlavní ulici, Václavskému náměstí, a druhý, neméně krásný a nově vybavený, hleděl na tišší Jungmannovo náměstí. Sály byly vymalovány do karmínově červena a zlatova, lesknoucí se křišťály se pohupovaly na velkých lustrech, podél zdi byly před mnohými zrcadly elektrické svíčky, jejichž rudé hedvábné manžety a hedvábné čepičky mě později budou nejednou připomínat krev prýstící ze srdce. Zrcadla, z nichž mnohá sestávala z malých neúplných čtverců matové barvy, napodobovala horlivě*

⁹² Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis domu na adrese Václavské náměstí 773 / 4, Praha 1 - Nové Město, povolovací výměr stavebního referátu z 17. 3. 1928.

⁹³ Tamtéž, povolovací výměr živnostenského referátu z 17. 6. 1927.

⁹⁴ Lindtova pasáž v Praze. Národní listy, 16. 4. 1927, roč. 67, č. 105, s. 9.

rokokový luxus vznešených zámků. V mnohých hodinách, zejména dopoledne, se hosté nelišili od obvyklého publika kaváren; cizí návštěvníci, obchodníci tu odpočívali po svých pochůzkách, studenti měli před sebou svá skripta a šprtali. Vedle nich seděly rodiny nebo tam trávili siestu a četli noviny měšťané.“⁹⁵

3.3 Život majitelů kavárny a cukrárny v Lindtově pasáži

Nově získané pozice vykonávali Jaroslav Štěrba i Václav Fišer více než svědomitě. Již na konci září 1927 byly prostory podniku rozšířeny o dancing Carioca, jenž byl dle dobového tisku nejelegantnější a největší tančírnou v celé Praze.⁹⁶ Jednalo se o dancing zařízení podle „pohádkového“ pařížského vzoru, který se již několik dnů po otevření těšil velké oblibě nejvýznamnějších zástupců pražské honorace.⁹⁷

Ještě před otevřením dancingu zažádal Václav Fišer jako oficiální majitel o povolení k provozování sedmičlenné kapely Jazz Band. Hudba měla dle plánu majitelů hrát od deváté hodiny večerní až do třetí hodiny ranní, protože v Lindtově domě nebyli v té době hlášeni k trvalému pobytu žádní nájemníci a byli zde pouze obchodní místnosti spolu s kanceláři. Tento doplňkový program měl být navíc provozován v podzemních místnostech objektu, kde byla situována i tančírna. Provozování hudební zábavy bylo nakonec povoleno pouze do odbití půlnoci, ale dancing jako takový mohl být skutečně otevřen až do tří hodin do rána, což bylo na svoji dobu poměrně benevolentní rozhodnutí.⁹⁸ Volné společenské večery s hudbou a tancem obecnstva se v prostorách podniku od této chvíle uskutečňovaly v podstatě pravidelně.

Každý měsíc však bylo potřeba zažádat na hudebním oddělení Policejního ředitelství v Praze o povolení k provozování tohoto doplňkového programu. V případě, že by Václav Fišer či jím pověřený zástupce neměl vše řádně schváleno, jednalo by se v této době o závažný přestupek ve smyslu zákonného ustanovení o hudbě a tanci.⁹⁹

Oba pánové však rozhodně nezapomínali ani na cukrárnu v přízemí Lindtova domu, jejíž velkou výlohu mohli spatřit lidé procházející se po dolní části Václavského náměstí. Pro popis toho, jak taková výkladní skříň cukrářského řemesla mohla asi vypadat, si vypůjčím slova Fišerovy praneteře Hany Žantovské: „*Pamatuji se na velký blok nugátu, který ještě propagoval (pozn. myšleno Václav Fišer) jako „nougat“; nabízel ho v malých obdélnících vroubených marcipánem v „pařížských“ pastelových barvách, hnědě přerývaných čtvrcenými mandlemi.*

⁹⁵ BROD, Max. *Prager Tagblatt: Roman einer Redaktion*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2015. ISBN 978-3-8353-1339-2, s. 139–140. Pro potřeby textu této bakalářské práce přeložil PhDr. Vladimír Cinke.

⁹⁶ Reklamní sdělení Štěrba & Fišer. *Národní listy*, 29. 9. 1927, roč. 67, č. 268, s. 2.

⁹⁷ Zpráva o otevření dancingu Carioca. *Večerní list*, 29. 9. 1927, roč. 1, č. 164, s. 3.

⁹⁸ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 11–12.

⁹⁹ Tamtéž, fol. 23.

Nebo importoval dekorativní látkové loutky, které bimbaly ve výloze nad cukrovím dlouhýma nohama a nehodily se, jak mi bylo vysvětleno, na hraní. “¹⁰⁰

3.4 Doba přestavby domu čp. 671 na Vinohradech

Již v listopadu 1927 zakoupila Štěrbova matka Marie za 600 000 korun,¹⁰¹ tehdy třípatrový, dům čp. 671 na Bělehradské ulici, který se nachází přímo naproti domu čp. 568, kde Štěrba se svými příbuznými bydlel od svého příchodu do Prahy. Nově nabytý majetek začala Marie Štěrbová rozsáhle stavebně upravovat s participací svých dvou synů. Dle stavebních plánů architekta Emila Miclíka z června 1928 mělo být ve druhé polovině téhož roku postupně přistavěno čtvrté a páté patro spolu s dvorovou budovou pro sklad a garáž.¹⁰²

Stavební plány se však v červenci 1928 změnily, a to v tom smyslu, že páté patro bude přistavěno jen částečně na straně dvora a bude se v něm nacházet jedna místnost s prádelnou. Na straně ulice pak byly dodatečně navrženy pouze prázdné půdní prostory a malá mansarda.¹⁰³ Nakonec však z původně plánovaného posledního patra zůstala jen ona půda rozdělená na pět neobytných komor, které vznikly dostavěním potřebných samonosných příček.¹⁰⁴

Všechny nově přistavěné prostory byly zkolaudovány 21. listopadu 1928¹⁰⁵ a sama Marie Štěrbová se do svého domu přestěhovala na počátku prosince téhož roku.¹⁰⁶ Její synové se k ní přistěhovali postupně v průběhu druhé poloviny roku 1930. V téže době totiž Jaroslav Štěrba předal svoji původní cukrárnu na pražských Vinohradech v čp. 568, kde dosud i bydlel, svému bratranci Oldřichu Fišerovi.¹⁰⁷ Ten podnik samostatně provozoval od konce června 1931¹⁰⁸ po rozsáhlejších stavebních úpravách, na kterých se podílel ještě sám Štěrba.¹⁰⁹

Přestože se již Jaroslav Štěrba nikdy neoženil, prožíval právě v letech 1928 a 1929 šťastné chvíle i v rodinném životě, a to nejen v souvislosti s přestavbou domu na Vinohradech. Dne 25. června 1928 se totiž na Staroměstské radnici podruhé oženil jeho bratr Václav. Tentokrát se stala jeho manželkou dcera dělníka z Hrdlořez u Mladé Boleslavi, Alžběta Fadrhonicová,¹¹⁰

¹⁰⁰ ŽANTOVSKÁ, Hana. Kavárník aneb drahý pohled na Hradčany. Lidové noviny, 23. 12. 1993, roč. 6, č. 298, s. VIII.

¹⁰¹ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; smlouva tržová a nájemní z 18. 11. 1927.

¹⁰² Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 2. Stavební spis domu na adrese Bělehradská 671 / 73, Praha 2 - Vinohrady, povolovací výměr stavebního referátu z 7. 5. 1928.

¹⁰³ Tamtéž, povolovací výměr stavebního referátu z 31. 7. 1928.

¹⁰⁴ Tamtéž, povolovací výměr stavebního referátu z 4. 11. 1928.

¹⁰⁵ Tamtéž, povolovací výměr stavebního referátu z 29. 11. 1928.

¹⁰⁶ NA. *PR Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)*; karta evidence obyvatel z roku 1919; Marie Štěrbová, nar. 29. 8. 1869.

¹⁰⁷ Oldřich Fišer (* 5. 3. 1907, Mladá Boleslav - † 29. 11. 1978, Praha).

¹⁰⁸ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 2. Stavební spis domu na adrese Bělehradská 568 / 92, Praha 2 - Vinohrady, povolovací výměr stavebního referátu z 27. 7. 1931.

¹⁰⁹ Tamtéž, plány dílny na Královských Vinohradech v čp. 568 z října 1930.

¹¹⁰ Alžběta Štěrbová, roz. Fadrhonicová (* 18. 11. 1909, Hrdlořez u Mladé Boleslavi - † 18. 5. 1985, Praha).

která se narodila 18. listopadu 1909 a byla tedy o 12 let mladší než její manžel. Jako svědci tento sňatek stvrdili strýcové bratrů Štěrbových a rovněž pražští kavárníci, Václav Fišer, již zmiňovaný obchodní společník Jaroslava Štěrbu, a Jindřich Fišer,¹¹¹ který provozoval svoji živnost v Praze na Starém Městě.¹¹²

Co je však nejpodstatnější, z tohoto manželského svazku se narodil první a poslední potomek obou bratrů Štěrbových. Byla to dcera Věra, která poprvé spatřila světlo světa 24. března 1929 v porodnici na pražských Vinohradech.¹¹³

3.5 Soudní spor mezi matkou a synem

Ne všechny okamžiky v životě rodiny Štěrbových však byly takto idylické. V první polovině roku 1931 totiž Jaroslav Štěřba zažaloval svoji matku, že vlastní přestavěný dům čp. 671 neoprávněně. Své tvrzení opíral o značně nedůvěryhodnou historku v tom smyslu, že při sepisování tržní smlouvy došlo k omylu a listinu s dřívějšími majiteli uzavřel právě Jaroslav Štěřba, a nikoliv jeho matka Marie. Stejně tak měl Štěřba zaplatit dohodnutou tržní cenu a veškeré další náklady s domem spojené.

Marie Štěřbová tyto synovy nároky nejprve popřela, ale při ústním jednání je nakonec skutečně uznala. Přesto však nechtěla převést nemovitost na svého syna, a proto Jaroslav Štěřba nabyl dům do svého výhradního vlastnictví v květnu 1931 rozhodnutím soudu, který jeho tvrzení zohlednil.¹¹⁴

Co za tímto soudním sporem mezi matkou a synem skutečně stálo, s největší pravděpodobností již nikdo nezjistí. Z rozsudku je však zcela zřejmé, že celý proces byl pouze prapodivnou fraškou. Původní tržní smlouva z roku 1927 totiž jasně říká, že koupi nemovitosti provedla nepochybně Marie Štěřbová, která je v originálu listiny několikrát jmenována. Na konci smlouvy se navíc nachází i její vlastnoruční podpis. Další tvrzení v tomto směru bych musel stavět na neověřených spekulacích, a proto se, bohužel, musím spokojit s tímto závěrem.

¹¹¹ Jindřich Fišer (* 22. 1. 1889, Staré Benátky - † 4. 4. 1943, Osvětim, Polsko).

¹¹² AHMP. *Sbírka matrik (1584–1937)*; sign. MGVIN O3, 1928–1929, roč. 1928, fol. 70, č. ř. 140.

¹¹³ NA. *PR Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)*; karta evidence obyvatel z roku 1919; Václav Štěřba, nar. 5. 2. 1897.

¹¹⁴ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; rozsudek Krajského soudu civilního v Praze z 21. 5. 1931.

4 Podnikatelské úspěchy Jaroslava Štěrbý

4.1 Otevření velkokavárny Valdek na Vinohradech

Jaroslav Štěrbý se však se svými stávajícími prosperujícími podniky nespokojil a v roce 1930 začal připravovat otevření podniku dalšího. Tentokrát se jednalo o kavárnu, cukrárnu, bufet a automat na Královských Vinohradech na náměstí Míru v domě čp. 620, tj. v paláci Valdek. O udělení další hostinské a výčepnické koncese zažádal Štěrbý jako samostatný provozovatel v říjnu 1930. V jeho prospěch se koncese vzdala tehdejší majitelka domu, Hana Staňková.¹¹⁵

Nový palác Valdek byl navržen architektem Antonínem Beladou¹¹⁶ na místě původního novorenesančního domu z poslední třetiny 19. století, jenž byl zbořen na žádost, kterou majitelka podala na pražský magistrát ke konci roku 1927.¹¹⁷ V mezaninu, kde se později nacházela Štěrbova kavárna, se měly ovšem původně nacházet obyčejné úřadovny.¹¹⁸

Stavební plány těchto prostor byly však Beladou ke konci roku 1930 změněny, a to s posvěcením právě od Jaroslava Štěrbý. Po obvodu jižní a východní části mezaninu tak mohly vzniknout rozlehlé kavárenské místnosti, které byly zakončeny z jedné části klubovny a z druhé části prostorem s kulečníky, a do nichž se vstupovalo z přízemí budovy po krátkém schodišti. Ve východním traktu vznikla rovněž kavárenská kuchyně s nejmodernějším vybavením té doby.¹¹⁹ Sklady zdejších Štěrbových podniků byly pak umístěny do prostor prvního suterénu.¹²⁰

Štěrbův bufet se samostatnou kuchyní byl dle nových plánů situován do rohové části přízemí budovy. Automat se pak nacházel vedle bufetu v jižním traktu domu.¹²¹ Živnostenské oprávnění k provozování celého tohoto komplexu podniků Štěrbý následně získal v květnu 1931.¹²²

Nedlouho po zprovoznění se zde začaly pořádat kulturní večery s hudbou a tancem. Za zmínku stojí především speciální silvestrovské programy pořádané od roku 1932. Na Silvestra tohoto roku byli v prostorách kavárny k vidění mj. pražský komik Fanda Mrázek,¹²³ skladatel Jaroslav Jankovec¹²⁴ nebo herec Bedřich Bozděch.¹²⁵ V plánu byla i vystoupení šansoniérů či koncertních zpěváků. Na konec večera bylo avizováno humoristické překvapení.¹²⁶

¹¹⁵ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 113–116.

¹¹⁶ Ing. Antonín Belada (* 26. 2. 1881, Křivsoudov - † 20. 4. 1936, Praha).

¹¹⁷ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 2. Stavební spis domu na adrese náměstí Míru 620 / 1, Praha 2 - Vinohrady, povolovací výměr stavebního referátu z 29. 9. 1927.

¹¹⁸ Tamtéž, půdorys mezaninu paláce Valdek z listopadu 1929.

¹¹⁹ Tamtéž, půdorys mezaninu paláce Valdek z října 1930.

¹²⁰ Tamtéž, půdorys prvního suterénu paláce Valdek z října 1930.

¹²¹ Tamtéž, půdorys přízemí paláce Valdek z října 1930.

¹²² NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 122.

¹²³ František Mrázek (* 22. 8. 1903, Smíchov - † 13. 10. 1970, Praha).

¹²⁴ Jaroslav Jankovec (* 26. 4. 1896, Malenice - † 6. 9. 1961, Praha).

¹²⁵ Bedřich Bozděch (* 4. 10. 1887, Praha - † 30. 6. 1968, Praha).

¹²⁶ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 125–126.

4.2 Rekonstrukce kavárny Slavia a její znovuootevření

Na znovuootevření pražské kavárny Slavia v Praze na Národní třídě v paláci Lažanských se opět podíleli společně Štěrba i Fišer pod hlavičkou své firmy. K uzavření prostor kavárny došlo již v červenci 1932, čímž mohla začít rozsáhlá rekonstrukce. Na tuto přestavbu se však tehdejší tisk nedíval s přílišným nadšením. Do Lidových novin dokonce jeden z redaktorů napsal tuto pesimistickou větu: „*Slavii koupil Štěrba, cukrář a vlastník dvou velkých kaváren. Všechno tu rozboří, kavárnu předělá.*“¹²⁷

Novou zevní architektonickou úpravu kavárny navrhl architekt Oldřich Stefan.¹²⁸ Ve svých plánech počítal s kovovými okny s ostěním z pískovcových desek a parapety z přírodní žuly. Písmena nápisu s názvem podniku na fasádě byla navržena v bronzové úpravě se zapuštěnými neonovými trubkami s modrým světlem. Další stavební změny spočívaly v přestavbě hlavního vchodu do prostor kavárny.¹²⁹

Vnitřní úpravu kavárenských místností navrhl inženýr Josef Jaroslav Hukal,¹³⁰ jehož stavitelská firma realizovala nejen rekonstrukci interiérů, ale provedla rovněž výše uvedené stavební změny na fasádě domu navržené Oldřichem Stefanem.¹³¹

Ke konci května 1933 následně zažádali oba společníci o vydání příslušné koncese, které se v jejich prospěch vzdal dřívější provozovatel kavárny Bohumil Brázda.¹³² Žádost byla bez větších komplikací schválena¹³³ a zrekonstruovaný podnik mohl být otevřen 9. června 1933.¹³⁴ Tehdejší tisk popisoval obnovenou Slavii jako pýchu Prahy v kavárenském oboru, která má navíc jako jediná oddělení pro nekuřáky.¹³⁵ Oba noví provozovatelé byli tiskem označeni za schopné podnikatele, kteří svoji schopnost provozovat podobné, velkoměsto reprezentující, podniky již plně prokázali např. svojí kavárnou v Lindtově pasáži na Václavském náměstí. Štěrba i Fišer navíc investovali do rekonstrukce celého prostoru kavárny bezmála 4 500 000 korun, což byl v době vrcholící hospodářské krize skutečně odvážný čin.¹³⁶

Kavárna Slavia byla nepochybně největším podnikatelským triumfem obou společníků, protože tento kavárenský podnik byl vždy druhým domovem umělců, a to nejen těch z Národního divadla, ale i mnohých dalších. Fišer i Štěrba si dali za cíl uplatnit své dosavadní zkušenosti a

¹²⁷ Pražská Slavia se zavírá. Lidové noviny, 29. 7. 1932, roč. 40, č. 380, s. 5.

¹²⁸ Prof. Ing. arch. Dr. techn. Oldřich Stefan (* 4. 12. 1900, Praha - † 5. 5. 1969, Prosečnice).

¹²⁹ Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis domu na adrese Smetanovo nábřeží 1012 / 2, Praha 1 - Staré Město, technická zpráva k zevní architektonické úpravě kavárny Slavia.

¹³⁰ Tamtéž, povolovací výměr stavebního referátu z 8. 10. 1932.

¹³¹ Tamtéž, plán fasády domu čp. 1012 při pohledu z Národní třídy.

¹³² NA. PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950); kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 128–129.

¹³³ Tamtéž, kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 45.

¹³⁴ Znovuootevření kavárny Slavia. Venkov, 9. 6. 1933, roč. 28, č. 134, s. 9.

¹³⁵ Od Pražské brány k Národnímu divadlu po 16 letech. Polední list, 28. 10. 1934, roč. 8, č. 300, s. 13.

¹³⁶ Kavárna „Slavia“ opět ožila. Národní listy, 9. 6. 1933, roč. 73, č. 157, s. 2.

snažili se uspokojit požadavky domácích, ale též zahraničních hostů po stránce řádné obsluhy, komfortu, úpravy pokrmů, ale i vybavení zázemí a kuchyně.¹³⁷

Spisovatelka Hana Žantovská,¹³⁸ která byla vzdálenou příbuznou Jaroslava Štěrbu a praneťeří Václava Fišera, své vzpomínky na dobu před otevřením kavárny popsala takto: „*Stála jsem tu jako dítě, držela se za ruku tatínka. Všude se povalovaly kusy cihel a drti z omítky, ve vzduchu se vznášel jemný prach a ve vzduchu na převysokých štaflích se suverénně pohybovali nějakí odvážlivci. Strýc (pozn. myšleno Václav Fišer) v šedém pracovním plášti nás táhl k otvorům vysekaným ve zdi směrem na nábreží. Zářil a sliboval, že to bude teprve ten pravý pohled na Hradčany. Psal se rok 1932 a budoucí kavárník byl plný nadšení a energie.*“¹³⁹

Avšak ani tak noblesní podnik, jakým byla tato kavárna, neušel pozornosti tehdejších obvodních komisařství. Když zde na konci listopadu 1933 společníci otvírali novou místnost a hostili v ní přibližně 60 osob, překročili povolenou otevírací dobu do třetí hodiny ranní, o čemž byl samozřejmě učiněn příslušný záznam. Urputnost některých policejních komisařů při zjišťování přestupků byla zkrátka neúnavná, avšak díky tomu se alespoň dochovalo, že se přítomná společnost skládala výhradně z členů Národního divadla, pro které tehdejší ředitel Stanislav Mojžíš Lom¹⁴⁰ pořádal recepci.¹⁴¹

V prosinci 1933 provozovatelé zažádali o rozšíření koncese o místnost pro nekuřáky.¹⁴² Vchod do těchto prostor byl z dnešního Smetanova nábreží průjezdem domu po levé straně. V lokálu bylo pět oken, která byla situována právě směrem k nábreží. Zadní část nekuřácké místnosti sousedila s kuchyní a provozovnami, které byly spojeny chodbou s předními kavárenskými místnostmi. Místnost byla navštěvována především mezi 16. až 22. hodinou a provozovatelé ji zavírali pravidelně před odbitím půlnoci.¹⁴³

4.3 Společenské kontakty pánů kavárníků aneb návštěvníci „Slavie“

Mezi pravidelnými návštěvníky kavárny Slavie bychom v letech 1933 až 1938, tj. v době, kdy tento podnik provozoval Václav Fišer společně s Jaroslavem Štěrbou, našli mnohé významné osobnosti tehdejšího společenského a kulturního života. Z již zmiňovaných členů

¹³⁷ Znovuotevření kavárny Slavie. Venkov, 9. 6. 1933, roč. 28, č. 134, s. 8.

¹³⁸ Hana Žantovská, roz. Eislerová (* 4. 5. 1921, Praha - † 17. 8. 2004, Praha).

¹³⁹ ŽANTOVSKÁ, Hana. Kavárník aneb drahý pohled na Hradčany. Lidové noviny, 23. 12. 1993, roč. 6, č. 298, s. VIII.

¹⁴⁰ Stanislav Mojžíš (* 12. 11. 1883, Karlín - † 15. 11. 1967, Praha).

¹⁴¹ NA. PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950); kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 44.

¹⁴² Tamtéž, fol. 46.

¹⁴³ Tamtéž, fol. 47.

Národního divadla vzpomíná ve svých memoárech na zrenovovanou Slavii např. herec Ladislav Pešek.¹⁴⁴

Ten první část svých vzpomínek na kavárnu časově zařadil do počátku roku 1933.¹⁴⁵ Přesně v této době však podnik procházel rozsáhlou rekonstrukcí, a proto není možné, aby ho kdokoliv navštívil. Lze tedy předpokládat, že Peškovy vzpomínky jsou obsahově nepochybně autentické, avšak jsou špatně datovány. Vzpomíná zde, že i po několikaletém angažmá na první scéně otevíral dveře Slavie s určitými rozpaky, přestože zde již měl své místo. V jeho mysli rovněž utkvěl pohled na tři zelené kulečnickové stoly, u nichž hráli biliár umělci rozdělení podle divadelní hierarchie. Začínajícím hercům, mezi které se v této době počítal i sám Pešek, patřil třetí, nejhorší, kulečník.¹⁴⁶

Prostory kavárny se pro Peška postupně staly místem, kde se mohl setkávat s přáteli z umělecké branže a sdílet s nimi své pozitivní i negativní zážitky.¹⁴⁷ U „svého“ stolu často sedával např. s básníkem Vítězslavem Nezvalem nebo s výtvarníkem Františkem Trösterem.¹⁴⁸ Ve druhé polovině třicátých let chodil Pešek do Slavie taktéž na nedělní obědy, které byly dle jeho mínění levné a chutné. V této sváteční době se zde běžně mohl setkat mj. s režiséry Jiřím Frejrou či Karlem Jernekem, ale i se svými hereckými kolegy z Národního divadla, např. s Ladislavem Boháčem, Josefem Grussem, Janem Pivcem či Jiřinou Šejbalovou.¹⁴⁹ Poslední vzpomínka Ladislava Peška na Slavii třicátých let 20. století je pak spojena s koncem roku 1938. Tehdy se sem přišli se svými kolegy rozloučit Jiří Voskovec a Jan Werich předtím, než odešli do emigrace.¹⁵⁰

Štěrbovu kavárnu Slavia však ve svých memoárech nezmiňuje pouze Ladislav Pešek, ale i jeho herecký kolega z Národního divadla Jan Pivec.¹⁵¹ Jeho vzpomínky dokladují i některé humornější situace, jejichž svědkem se mohl stát naprosto běžný návštěvník kavárny Slavia ve třicátých letech 20. století. Je zde vzpomenut např. herec Eduard Kohout,¹⁵² který se v pauze mezi odpoledním a večerním představením mnohokrát neodlíčil a ve své divadelní masce často zavítal i do nedaleké Slavie. Jan Pivec popsal takovou situaci těmito slovy: „*Utíkal naproti do kavárny Slavie, kde bylo v tu dobu nabito, a lidé taky hned: „To je Kohout!“, „Heleďte Kohout, paní radová.“, „Pane doktore, podívejte se, Kohout“, a jemu to dělalo strašně dobře, měl ten*

¹⁴⁴ Ladislav Pešek, roz. Pech (* 4. 10. 1906, Brno - † 13. 7. 1986, Praha).

¹⁴⁵ PEŠEK, Ladislav. *Tvář bez masky (Skutečnost a sen)*. Praha: Odeon, 1977, s. 11.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 12.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 95.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 111.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 119.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 155.

¹⁵¹ Jan Pivec (* 19. 5. 1907, Královské Vinohrady - † 10. 5. 1980, Praha).

¹⁵² Eduard Kohout, roz. František Kohout (* 6. 3. 1889, České Budějovice - † 25. 10. 1976, Praha).

*svůj šáteček kolem krku, byl tak trochu naličený, udělané augnráfky, ta šatna z něj táhla, pobíhal mezi stoly, jako by někoho hledal. Bylo to prostě to, co člověka na hercích okouzluje, že si to vůbec můžou dovolit.*¹⁵³

Pivcovy memoáry ovšem připomínají i tzv. velikonoční noremní dny, což byly tři volné dny před hlavními svátky, kdy Svaz herectva zasedal v Měšťanské besedě v pražské Vladislavově ulici a kavárna Slavia byla plná herců z nejruznějších koutů republiky, kteří si zde vyměňovali své názory i zkušenosti. Zároveň v těchto dnech ve Štěrbově podniku herci získávali stálá angažmá u nejruznějších divadel a uzavírali zde i nové herecké smlouvy.¹⁵⁴

Tyto noremní dny popisuje ve své vzpomínkové knize rovněž herec Ladislav Boháč.¹⁵⁵ Uvádí, že herecké setkání podobného rozsahu se mohlo uskutečnit především díky tomu, že se na Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu v divadlech obvykle nehrálo. Herci proto právě v těchto dnech zaplnili kavárnu Slavia do posledního místa. Naposledy se zde vždy sešli v dopoledních hodinách Bílé soboty, aby se mohli společně rozloučit a vzájemně se ujistit, že se zde opět setkají v příštím roce. Na atmosféru Slavie po skončení noremních dnů pak Ladislav Boháč vzpomínal takto: „*Pak se všechno zase rozprchlo. Kavárna zůstala jako po vyhoření a dlouho byla, zejména dopoledne, taková smutná: jako by se jí stýskalo po smíchu a brebentění noremních dnů.*“¹⁵⁶

I Eduard Kohout věnoval několik řádek ve svých vzpomínkách zrenovované kavárně Slavia. Konstatoval, že on se svými hereckými kolegy navštěvoval tento podnik převážně po dopolední zkoušce v divadle, neboť si zde mohl přečíst veškerý denní tisk, prolistovat nové časopisy či zhodnotit nejnovější události. Návštěva kavárny pro něj byla ale především okamžikem, během něhož mohl klidně posedět u jednoho stolu nejen s herci, ale i s malíři či spisovateli. Za stálé hosty Slavie pak považoval především malíře Karla Šourka a Otakara Mrkvičku, kteří pravidelně sedávali u kulatého stolku v rohu kavárny.¹⁵⁷

Význačných návštěvníků kavárny bylo jistě v dané době mnohem více, avšak jejich vzpomínky nebyly zaznamenány tak pečlivě jako v případě výše zmiňovaných herců. Na závěr ale stojí za zmínku ještě tři stálí hosté Slavie z umělecké branže, které minimálně Václav Fišer považoval za své blízké přátele. Dle vzpomínek Hany Žantovské¹⁵⁸ jimi byli operní pěvci Emil Pollert a Vilém Zítek, ale také herec Saša Rašilov.

¹⁵³ PIVEC, Jan. PIVCOVÁ, Věra. ŠVEHLA, Jaroslav. *Thespidova kára Jana Pivce*. Praha: Odeon, 1986, s. 45.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 75.

¹⁵⁵ Ladislav Boháč (* 14. 4. 1907, Uherský Brod - † 4. 7. 1978, Praha).

¹⁵⁶ BOHÁČ, Ladislav. *Tisíc a jeden život*. Praha: Odeon, 1981, s. 101.

¹⁵⁷ KOHOUT, Eduard. *Divadlo aneb Snář*. Praha: Odeon, 1975, s. 111.

¹⁵⁸ ŽANTOVSKÁ, Hana. Kavárník aneb drahý pohled na Hradčany. *Lidové noviny*, 23. 12. 1993, roč. 6, č. 298, s. VIII.

4.4 Období prosperity

V příštích několika letech všechny Štěrbovy provozovny prosperovaly a fungovaly na výše popsaném půdorysu. Podnik v Lindtově pasáži byl již pro stálé návštěvníky spojen především se zdejší dancingem, kterému se říkalo Carioca a v němž vystupovali mnozí známí umělci. Na Silvestra 1934 tu předvedla své hudební nadání mj. houslistka Alma Rosé Příhodová,¹⁵⁹ ale i další významní hudebníci a zpěváci.¹⁶⁰ V poslední den roku 1935 zde pak vystoupil např. komik Willy Kuk.¹⁶¹ Závěr roku 1936 se nesl zas ve znamení večera s vystoupeními několika artistů.¹⁶²

Stranou zákaznického zájmu nezůstával ani bufet rychlého občerstvení a kavárna Valdek na Vinohradech. Byla zde dokonce zřízena klimatizace, dobově označovaná jako motorické odsávání vzduchu. Poté, co začala být v kavárně provozována i živá hudba, se těšil podnik ještě větší oblibě a lidé, kteří chtěli zakusit toto příjemné prostředí, museli poměrně dlouhou dobu čekat na ulici, než se vůbec dostali dovnitř. Hudba byla v létě údajně slyšet až na blízké tramvajové zastávky.¹⁶³ „Rokoková“ cukrárna v Braunerově domě, kterou Štěřba provozoval stále samostatně, v tomto období zas dodávala cukrovinky a zákusky do výše zmíněných podniků.

Ve stejném čase však Štěřba zažíval smutné chvíle v rodinném životě, když mu 17. února 1936 ve svém bytě na Vinohradech zemřela ve věku 66 let maminka Marie. Oficiální příčinou úmrtí byla degenerace myokardu spojená s edémem plic. Bratři Štěřbovi následně nechali převést ostatky své matky do Čelákovic, kde se 21. února 1936 uskutečnil pohřeb.¹⁶⁴

I v této době se Štěřba rozhodl investovat do několika pozemků ve středočeském Struhařově nedaleko Říčán, a to konkrétně v oblasti označované jako Habr. Jednalo se převážně o pastviny a louky hraničící s lesem, které se nacházely nedaleko silnice Struhařov-Jevany. První část pozemků získal Štěřba na základě kupních smluv z 24. dubna a 2. května 1936.¹⁶⁵ Další parcely následně zakoupil v polovině června téhož roku od struhařovských rolníků, Antonína a Marie Hromadových, za kupní cenu 7 250 korun. Poslední prodej byl smluvně stvrzen 15. června 1936 u notáře v Kostelci nad Černými Lesy.¹⁶⁶

Ještě před podepsáním první smlouvy měl Štěřba jasnou představu o budoucím využití zakoupených pozemků. Ke konci dubna 1936 si totiž nechal stavební firmou z pražských Strašnic,

¹⁵⁹ Alma Rosé (* 3. 11. 1906, Vídeň, Rakousko - † 4. 4. 1944, Osvětim, Polsko).

¹⁶⁰ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 59.

¹⁶¹ Vilém Znamínko (* 11. 4. 1906, Berlín, Německo - † 26. 5. 1982, Praha).

¹⁶² NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 2182, sign. F 908 / 1, fol. 102.

¹⁶³ HRUBEŠ, Josef. HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí... IV*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0821-7. s. 122.

¹⁶⁴ AHMP. *Sbírka matrik (1584–1937)*; sign. ČSVIN Z1, 1921–1936, roč. 1936, fol. 594, č. ř. 19.

¹⁶⁵ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 61.

¹⁶⁶ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; smlouva trhová z 15. 6. 1936.

která se specializovala na projektování dřevěných domků a vil, sestavit podrobný rozpočet k výstavbě nové rekreační zóny. Oslovená firma si za veškeré práce naúčtovala více jak 42 000 korun.¹⁶⁷ Na přelomu let 1936 a 1937 tak na zakoupených parcelách postupně vyrostlo šest srubových chat, které měly sloužit k rekreaci Štěrbových zaměstnanců. Samotný Štěřba si zde taktéž postavil dřevěnou letní chatu.¹⁶⁸

4.5 Zánik společné firmy

Na počátku roku 1938 nastal zásadní zlom v prozování všech živností, protože Václav Fišer se s Jaroslavem Štěrbou dohodl na ukončení vzájemné obchodní spolupráce. Firma Štěřba & Fišer se postupně v průběhu ledna 1938 vzdala všech svých živnostenských oprávnění, čímž byl její zánik zpečetěn.¹⁶⁹ O definitivní výmaz firmy z obchodního rejstříku zažádali oba společníci v březnu 1938.¹⁷⁰

Jakýmsi pomyslným završením více jak desetileté úspěšné spolupráce se stal silvestrovský večer v dancingu Carioca, který oba společníci uspořádali 31. prosince 1937. Na programu byl opět skeč tehdejšího groteskního komika Willyho Kuka. Dále při této příležitosti vystoupili různí tanečníci, salónní akrobati, stepař nebo černá tanečnice. Vše bylo zakončeno blíže nespecifikovaným příjemným překvapením.¹⁷¹

Práva na provozování kavárny a dancingu na Václavském náměstí se následně Václav Fišer vzdal k 1. lednu 1938 a Jaroslav Štěřba okamžitě zažádal o nová živnostenská oprávnění, která by byla vedena na jeho jméno. V této době byly v prvním patře Lindtova domu situovány kavárenské místnosti, v přízemí byl cukrářský obchod a v suterénu se nacházely restaurační místnosti s tanečním parketem, ale také několik oddělených místností, tzv. boxů. Celé zařízení v tuto chvíli již výhradně Štěřbova podniku bylo dle dobových svědectví opravdu prvotřídní.¹⁷² Oficiální koncesi na provozování hostinské a výčepnické živnosti následně Štěřba obdržel v dubnu 1938¹⁷³ a později získal i nové povolení na provoz cukrárny v témže objektu.¹⁷⁴

Dále si Štěřba ponechal kavárnu a bufet Valdek na Vinohradech a své samostatné podniky provozoval od března 1938 pod hlavičkou firmy, kterou si zřídil u obchodního soudu již v roce 1926. Novým sídlem jeho firmy se stal právě podnik v Lindtově domě na Václavském náměstí a předmět podnikání své společnosti rozšířil nepřekvapivě o provozování živností hostinských

¹⁶⁷ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; rozpočet na postavení letoviska v Habru z 27. 4. 1936.

¹⁶⁸ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 66.

¹⁶⁹ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1331, sp. zn. A XIX 159, fol. 25–27.

¹⁷⁰ Tamtéž, fol. 28–32.

¹⁷¹ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 136.

¹⁷² Tamtéž, fol. 139.

¹⁷³ Tamtéž, fol. 142.

¹⁷⁴ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, fol. 39.

a výčepnických.¹⁷⁵ Ve prospěch svého společníka se naopak Štěrba vzdal cukrárny v domě čp. 342 na Národní třídě, ale také kavárny Slavia. Oba tyto podniky od ledna 1938 přešly na novou firmu Václava Fišera, jehož novým obchodním partnerem se stal jeho syn Zdeněk.¹⁷⁶

Oba společníci provedli rozdělení podniku opravdu v posledním vhodném okamžiku, protože nacistické nebezpečí začínalo stále více ohrožovat i Československo. Nutné je však podotknout, že Štěrba i Fišer spolu stále udržovali harmonické rodinné vztahy a vzájemně si v podnikatelském snažení pomáhali.

4.6 Hudebníci i další zaměstnanci Štěrbových podniků

Atmosféru kavárenských podniků však nevytvářel a nevytváří pouze jejich majitel či provozovatel, ale rovněž lidé, kterými se pan vedoucí obklopil. Štěrbovi zaměstnanci hráli v jeho podnicích nesmírně důležitou roli. Dle dostupných pramenů lze považovat za prokázané, že Štěrba si vážil skutečně všech a rovněž zaměstnanci měli patřičnou úctu ke svému šéfovi.

Například v roce 1945 vyplatil Štěrba na vánočních odměnách svým podřízeným částku přesahující 55 000 korun. Mezi řadovými zaměstnanci nedělal v tomto směru žádné zásadní rozdíly, neboť cukrářský tovaryš, prodavačka, úřednice či skladník dostali každý obdobně vysoké prémie, jejichž hodnota se pohybovala okolo 2 000 korun. Přibližně trojnásobek této částky pak obdržela vedoucí prodavačka a mistr dílny na výrobu bonbónů. Největší příspěvek ve výši 12 000 korun pak získal cukrářský dílovedoucí.¹⁷⁷

Zásadní postavení v některých provozovnách, především v kavárně Valdek a v dancingu Carioca, měli pak kapelníci, muzikanti a zpěváci, které si Štěrba najímal pouze na určité období, a to za pomoci svého podnikového ředitele Ladislava Marhuly,¹⁷⁸ jenž se na řízení obou výše zmíněných závodů podílel od poloviny třicátých let.¹⁷⁹ Hudebníci byli obvykle angažováni na tři až pět měsíců za podmínky, že budou dodržovat pravidla, která byla zakotvena v jejich smlouvách. Pakliže byl Štěrba s hudebními produkcemi spokojen, mohla být daná smlouva příslušným hudebníkům prodloužena.

Muzikanti se zavázali, že budou účinkovat v tom či onom podniku každodenně v rámci večerních koncertů od osmé hodiny večerní do půlnoci s přestávkami stanovenými tehdejšími předpisy. Stejně tak museli zabezpečit konání odpoledních hudebních programů, které se konaly pravidelně o svátcích a ve čtvrtky nebo v jakýkoliv jiný den, který byl určen ředitelstvím Štěrbových podniků.

¹⁷⁵ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, fol. 28, 33.

¹⁷⁶ Zdeněk Fišer (* 10. 4. 1904, Vídeň, Rakousko - † neznámo kdy a kde).

¹⁷⁷ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; soupis vánočních příspěvků pro zaměstnance z 13. 1. 1948.

¹⁷⁸ Ladislav Marhula (* 20. 10. 1894, Feodosia, Ukrajina - † 7. 4. 1973, Praha).

¹⁷⁹ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 7076, sign. M 1041 / 5, fol. 24.

Všichni angažovaní hudebníci museli dle smluvního ujednání vystupovat ve smokingu s čistou košilí a nažehleným límcem. Mimo přestávky se nikdo z nich nesměl vzdálit z pódia a v průběhu koncertu jim bylo rovněž zakázáno kouření. Zároveň museli všichni umělci vzít na vědomí, že nesmí vybírat od přítomných hostů žádnou peněžitou odměnu a že přestávky mezi jednotlivými hudebními čísly jsou zpravidla minimální.

Řadoví muzikanti byli povinni ve všem poslechnout kapelníka orchestru, který měl rovněž na starosti sestavení hudebního programu, jenž se nacvičoval na pravidelných zkouškách, které se konaly obvykle dvakrát týdně. Kapelník, jenž byl často sám jedním z muzikantů, byl vedle řízení orchestru povinen zpřístupnit svůj notový archiv, který měl s přispěním Štěrbových podniků doplňovat o aktuální šlágry.

Na přelomu třicátých a čtyřicátých let byli tito muzikanti za svoji práci odměněni měsíčním platem od 2 100 do 4 500 korun. Z této sumy bylo však ještě strženo zdravotní a penzijní pojištění, ale také paušál ze služebních smluv a důchodová daň. Pakliže neměl vedoucí orchestru založenou vlastní kapelnickou živnost, byl rovněž placen přímo z peněz Jaroslava Štěrbý, a to částkou pohybující se kolem 4 000 korun.

V průběhu druhé světové války museli hudebníci z pochopitelných důvodů navíc souhlasit s tím, že může být jejich pracovní poměr bez náhrady škody kdykoliv ukončen, a to v případě, že by bylo pořádání hudebních produkcí znemožněno rozhodnutím příslušných okupačních úřadů. Pakliže by kterýkoliv hudebník navíc nedodržel některé z ustanovení smlouvy či svůj pracovní poměr bezdůvodně předčasně rozvázal, byl povinen zaplatit smlouvenou pokutu ve výši 5 000 korun.

Jelikož se v soukromých dokumentech Jaroslava Štěrbý dochovalo personální složení dvou konkrétních kapel, jež působily v kavárně Valdek v průběhu roku 1942, jmenoval bych zde alespoň několik osob, jejichž hudební nadání pomohlo rozeznít stěny tohoto vinohradského podniku.

Kapelníky těchto dvou orchestrů byli Otakar Häusler, který sám hrál na klavír a měl na starosti dalších sedm muzikantů, a Václav Medřický, jehož kapela čítala celkem pět dalších hudebníků.¹⁸⁰ Jako řadoví členové těchto hudebních těles pak působili např. houslista Rudolf Čudák, který se později proslavil jako koncertní mistr plzeňského divadla,¹⁸¹ nebo saxofonista Jiří Procházka, jenž si v padesátých letech vybudoval vlastní taneční orchestr.

¹⁸⁰ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; různé smlouvy k angažování kapelníků a muzikantů z let 1941 až 1942.

¹⁸¹ Plzeňský hudební kruh B. Smetanovi. Lidové noviny, 21. 5. 1943, roč. 51, č. 137, s. 4.

4.7 Speciality Štěrbových kuchyní a zdejší učni

Od počátku svého působení v Praze se Jaroslav Štěřba rovněž věnoval výchově nové cukrářské generace. Jeho prvním učněm se stal ke konci roku 1920 František Petr z Německého, tj. z dnešního Havlíčkova, Brodu, který ke Štěřbovi přešel od jiného mimopražského cukráře. První Štěřbovi žáci své zkušenosti získávali v původní cukrárně na Bělehradské ulici. Od vzniku podniku na Národní třídě v Braunerově domě však většinu svých učňů zdokonaloval v cukrářině právě zde, a to spolu s Václavem Fišerem.¹⁸²

Spolupráce mezi Štěřbou a Fišerem při nalézání nových cukrářských talentů pokračovala i po vzniku podniku na Václavském náměstí, kde společnými silami připravili k závěrečným zkouškám celkem osm učňů. Rozdělením společné firmy zůstali Štěřbovi žáci, kteří zahájili svá učňovská léta v podniku na Václavském náměstí. Posledním cukrářským adeptem, který byl přijat do učení právě Jaroslavem Štěřbou, se nakonec v roce 1947 stal Zdeněk Janda, jenž svá závěrečná učňovská léta strávil již ve znárodněném podniku.¹⁸³

Mezi Štěřbovými žáky však figurují i dva lidé z jeho příbuzenstva. Prvním z nich byl mezi léty 1923 a 1926 Lubomír Dědina, syn malíře Jana Dědiny, jenž byl bratrancem Štěřbovy matky Marie. Ten svá učňovská léta strávil v cukrárně na Národní třídě.¹⁸⁴ Druhým učněm z blízkého příbuzenstva se následně roku 1931 stal Štěřbův bratranec Jindřich Fišer. Ten získával nové zkušenosti pro výkon svého povolání po dobu čtyř let v podniku na Václavském náměstí za přispění Jaroslava Štěřby, ale i Václava Fišera.¹⁸⁵

Dle dochovaných dokumentů Společenstva cukrářů, perníkářů a voskařů pro Velkou Prahu a okolí lze říci, že drtivá většina žáků Jaroslava Štěřby vyučení v cukrářském oboru dokončila a složila úspěšně komisionální zkoušku. Za těch 28 let přípravy mladých chlapců pro jejich budoucí povolání utekl Štěřbovi z učení pouze jediný žák, a to po necelých pěti měsících, které v cukrářské dílně strávil.¹⁸⁶

Při zmínce o lidech, kteří stáli u válů či za plotnami, se nelze blíže neseznámit právě s pochoutkami, jež v cukrářských dílnách vznikaly, a mohl je tak ochutnat každý návštěvník Štěřbovy cukrárny nebo kavárny. Jelikož se v soukromém archivu vzdálených příbuzných dochovala kniha cukrářských receptů, které byly sepsány přímo Jaroslavem Štěřbou, můžeme se blíže

¹⁸² AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 1, Matrika učňů, 1890–1928.

¹⁸³ Tamtéž, inv. č. 3, Matrika učňů, 1940–1947.

¹⁸⁴ Tamtéž, inv. č. 1, Matrika učňů, 1890–1928, č. ř. 2219.

¹⁸⁵ Tamtéž, inv. č. 2, Matrika učňů, 1928–1940, č. ř. 289.

¹⁸⁶ Tamtéž, inv. č. 2, Matrika učňů, 1928–1940.

podívat na to, z čeho se jednotlivé lahůdky připravovaly. Nákresy u receptů na drobné cukroví nám pak mohou poskytnout rovněž představu o tom, jak tyto cukrovinky asi vypadaly.¹⁸⁷

Kdybychom se blíže podívali na nabídku moučníků kavárny Valdek z počátku roku 1940, našli bychom zde na prvním místech mj. pařížský dort za 4 koruny.¹⁸⁸ Dle Štěrbovy knihy receptů byl na přípravu tohoto dortu v jeho cukrárnách zapotřebí plátek čokoládové dortoviny, dále pak čokoládová náplň a čokoládová poleva nebo stříkaná smetana v případě, že by byl výrobek bez polevy.

Čokoládová dortovina, která v tomto receptu hrála zásadní roli, mohla být dle Štěrbvy připravena ve třech různých variantách. Pro první způsob přípravy tohoto těsta byly ve Štěrbvých cukrářských dílnách používány následující suroviny - 125 gramů cukru, 100 gramů strouhané čokolády, 60 gramů vodou utřených mandlí, 60 gramů mouky, trocha skořice, citronát, 8 žloutků a 8 vyšlehaných bílků.

Náplň do pařížského dortu se pak mohla rovněž připravovat třemi způsoby. Pro předpis s nejnižším obsahem kakaa bylo použito půl litru smetany, 200 gramů vanilkového cukru a 100 gramů kakaového prášku. Tyto suroviny se musely dobře promíchat, aby se správně propojily. Následně byly sejmuty z ohně a na ledu vymíchány až do patřičného ztuhnutí.¹⁸⁹

Z tradičního sladkého pečiva byl v nabídce samozřejmě mj. jablečný závin, který mohli návštěvníci ochutnat za 1 korunu a 50 haléřů.¹⁹⁰ Štěrbovi zaměstnanci ho připravovali z listového těsta, z něhož vyváleli úzký obdélník, který se uprostřed po celé délce naplnil jablky promíchanými s vanilkovým cukrem, skořicí, rozinkami i mandlemi a tato náplň se ještě z vrchu posypala piškotovými drobečky. Těsto se mělo následně složit a samotný závin byl na povrchu potřen vejci, ale také ozdoben tenkými pásy listového těsta. Obdobným způsobem se však u Štěrbvy připravoval i třešňový závin, jenž dnes již tak obvyklý není.

Štěrbova vynalézavost v případě malých zákusků neznala své meze. Na stránkách jeho cukrářské knihy lze nalézt přes čtyřicet originálních receptů na tyto výrobky, z nichž některé by se dnes v žádné pražské cukrárně rozhodně koupit nedaly. Už jenom názvy jako Baba, Napoleon, Beduín, Sebastopol, Parsifal, Rosnička či Jiskry vzbuzují otázky, jak tyto dortíky ve skutečnosti asi vypadaly. Přestože Štěrbva připojil k těmto receptům opravdu drobné nákresy, nelze s jistotou popsat přesnou podobu toho či onoho zákusku.

Třeba takový „Sebastopol“ se skládal z pěti úzkých plátků sachrové dortoviny, které se slepily marcipánem s oříškovou příchutí a trochou rumu. To celé se následně obalilo v růžovém

¹⁸⁷ Soukromý archiv Ireny Trnkové; nedatovaná kniha cukrářských receptů sepsaná Jaroslavem Štěrbou.

¹⁸⁸ Soukromý archiv autora; jídelní a nápojový lístek kavárny Valdek z roku 1940.

¹⁸⁹ Soukromý archiv Ireny Trnkové; nedatovaná kniha cukrářských receptů sepsaná Jaroslavem Štěrbou.

¹⁹⁰ Soukromý archiv autora; jídelní a nápojový lístek kavárny Valdek z roku 1940.

marcipánu a následně v karamelu. Naopak základ „Rosničky“ tvořila kulička z kaštanového pyrě, jež se uprostřed ozdobila bílým fondánem, okolo něhož se následně nastříkal pistáciový krém.

Z vyjmenovaných zákusků byl patrně nejkomplikovanějším onen „Beduin“. Jeho základ tvořilo linecké těsto, kterým byla naplněna speciální formička. Po vychladnutí se uprostřed formičky měla část těsta ve tvaru kruhu odstranit a takto vzniklý prostor byl následně vyplněn máslovým pistáciovým krémem. Odstraněná část těsta se na tento krém měla shora posadit a poté byl celý zákusek zalit světle zelenou polevou. Na závěr byl prostor kolem vyvýšené části výrobku dozdoben hvězdičkami z téhož pistáciového krému.¹⁹¹

Cukrářských receptů nabízí Štěrbova kniha opravdu neuvěřitelné množství a není možné je zde všechny popsat. Nemělo by se však zapomenout na skutečnost, že Štěrbův podnik na Valdeku nabízel vedle cukrovinek rovněž běžná hlavní jídla, a to i v podobě poledních menu. Například 14. ledna 1940 byla v nabídce drůbková polévka za 1 korunu a 50 haléřů, ale i hovězí polévka s játrovými noky za rovné 2 koruny. Jako předkrm si mohli návštěvníci dát haši s bramborem a zelím nebo humrovou paštiku. V nabídce hlavních jídel se pak v ten den nalézala hovězí špička Esterházy s knedlíky, telecí na hříbcích s rýží, plíčky na paprice s knedlíky nebo restovaná játra s rýží. Celé menu pak bylo završeno moučníkem v podobě tatranského řezu.

Ve stálé nabídce Štěrbovy kavárny bylo možné nalézt nejrůznější jídla z vajec, studené pokrmy, saláty, kompoty nebo sýry. Na samém konci ceníku se nacházela rozsáhlá nabídka bílých i červených vín, jež si mohli hosté podniku objednat v množství, které odpovídalo osmině nebo čtvrtině litru. Za povšimnutí však stojí především víno označené jako „Štěrbá Extra“, které bylo vyrobeno v roce 1925.¹⁹²

¹⁹¹ Soukromý archiv Ireny Trnkové; nedatovaná kniha cukrářských receptů sepsaná Jaroslavem Štěrbou.

¹⁹² Soukromý archiv autora; jídelní a nápojový lístek kavárny Valdek z roku 1940.

5 Tváří v tvář válce

5.1 Provoz Štěrbových podniků za protektorátu

Postupující snahy Adolfa Hitlera o ovládnutí Sudet a následně celého Československa nesl Jaroslav Štěřba samozřejmě velice nelibě. Ještě před podepsáním mnichovské dohody, v srpnu 1938, totiž přispěl nemalým peněžním darem ve výši 20 000 korun do fondu na obranu státu.¹⁹³ Nutno však podotknout, že pan kavárník v této době již vydělával ročně asi 1 000 000 korun.¹⁹⁴ Ještě v říjnu téhož roku uskutečnil Štěřba plánovanou pracovní cestu do Paříže, kde mu byl ovšem ukraden kufr, ve kterém měl mj. úřední osvědčení pro svůj automobil značky Aero nebo zbrojní pas, ale i další důležité dokumenty.¹⁹⁵

Ve chvíli, kdy se nejčernější scénáře naplnily, samozřejmě Štěřba zůstal jako rodilý Čech přesvědčeným vlastencem a snažil se svým podnikům alespoň zachovat jejich prestiž, kterou se mu podařilo vybudovat za první republiky. V dancingu tedy pokračovalo provozování každodenní hudební zábavy s tancem obecnstva a kavárna Valdek spolu s tamější cukrárnou i bufetem rovněž prosperovala.

Přestože kvalita jídel a nápojů, které byly podávány ve Štěrbových podnicích, byla dle většiny svědectví opravdu prvotřídní, ne všichni návštěvníci byli s předloženými lahůdkami spokojeni. Jakýsi architekt Antonín Svoboda z Královských Vinohrad si dokonce v srpnu 1939 stěžoval na Policejním ředitelství, že se po pozření párku ve Štěrbově bufetu v paláci Valdek nakazil morem.¹⁹⁶ Ona diagnóza, kterou si patrně určil sám stěžovatel, se samozřejmě musí brát s rezervou, protože se nejspíš jednalo pouze o běžné střevní obtíže.

Jiný zákazník si zas v témže roce stěžoval na to, že v kavárně Valdek údajně není k dostání žádné slané pečivo. Jeho stížnost obsahovala konkrétně tato slova: „*Je to nepřípustné, aby host nesmějící jíst věci cukrové, nedostal ani kousek suchého chleba ke kávě. Stalo se to v mé přítomnosti dvěma říšským Němcům. Myslím, že není třeba čekat, až nám jiný udělá v tom pořádek. Je to ironie, když v kavárně, kde prodávají pivo, není možno koupit nesladké pečivo. Myslím, že majitel by se mohl někdy spokojit i s menším ziskem. Zakročte!*“¹⁹⁷ Předmětné udání označil ovšem živnostenský referát pražského magistrátu za nepravdivé, neboť v bufetu paláce Valdek bylo možné zakoupit i pečivo nesladké.¹⁹⁸ Podobně nespokojených návštěvníků bychom však našli opravdu velmi málo.

¹⁹³ Stav darů na obranu státu. Národní politika, 11. 8. 1938, roč. 56, č. 219, s. 6.

¹⁹⁴ NA. PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950); kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 175.

¹⁹⁵ Tamtéž, fol. 153–154, 156–158.

¹⁹⁶ Tamtéž, fol. 178.

¹⁹⁷ AHMP. Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský; sign. 249002, stížnost z 26. 3. 1939 adresovaná cenové komisi pražského magistrátu.

¹⁹⁸ Tamtéž, přípis z 16. 6. 1939.

Zajímavostí rovněž je, že na jaře 1939 byl asi na dva týdny ve Štěrbově tančírně poprvé umístěn hrací automat Forbes, jehož provozování bylo však dle tehdejší vyhlášky zakázáno. Štěrba se před policejními orgány posléze hájil tím, že výdělek z provozování automatu, který připadal na jeho osobu, dával na dobročinné účely. I přes tyto zdánlivě bohulibé úmysly musel automat z podniku okamžitě odstranit, a navíc mu byla vyměřena pokuta ve výši 500 korun.¹⁹⁹

Takto vysoká pokuta se však Štěrbovi zdála nepřiměřená, a proto podal proti předmětnému rozhodnutí odvolání, které stejně nebylo vyslyšeno. Hájil se tím, že do své tančírny herní automat umístil až ve chvíli, kdy se dozvěděl, že i v jiných podnicích ve vnitřním městě jsou tyto stroje opět v provozu. Automat navíc používaly výhradně dospělé osoby z vyšších společenských vrstev. Štěrba narážel taktéž na skutečnost, že ve svém dancingu nikdy neměl podobný výherní automat, a to ani v době, kdy byly tyto přístroje ve všech pražských podnicích podobného druhu všeobecně používány.²⁰⁰

Večery s hudbou bez vstupného v taneční síni na Václavském náměstí, která v té době již nesla název „Panenka“, organizoval Štěrba s pomocí svého podnikového ředitele Ladislava Marhuly v průběhu většiny roku opravdu každodenně i po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, a to vždy od páté hodiny odpolední do jedné hodiny po půlnoci.²⁰¹ V době nesvobody pokračovaly taktéž již tradiční silvestrovské večery pořádané každoročně v dancingu na Václavském náměstí. Přesto byl ale program připravený na 31. prosince 1939 v něčem jiný než ty předchozí.²⁰²

Jaroslav Štěrba se musel zavázat, že nese plnou osobní zodpovědnost za nerušený a klidný průběh večera. Byl povinen učinit předem veškerá opatření, aby nedošlo k nepřístojnostem, které by podrývaly pokojné soužití Čechů s Němci. Z předloženého programu písní, recitací a scének bylo možné vyslovit pouze předem schválené znění, které nesmělo být způsobem přednesu zkreslováno tak, aby mělo jiný smysl, než má mít.²⁰³ Nakonec byla předmětná silvestrovská zábava i přes všechny peripetie schválena. V dancingu tentokrát vystoupila např. populární humoristka Berta Stýblová.²⁰⁴ Dále mohli návštěvníci vidět hudební klauny, zpěváky nebo akrobaty.²⁰⁵

Na Silvestra 1939 byla však pořádána zábava i na půdě kavárny v paláci Valdek, jejíž organizaci si vzal na starost Štěrbův bratranec Evžen Pohořelský. Do své žádosti o schválení akce raději rovnou uvedl, že všichni zaměstnanci budou pohotově připraveni, aby zabránili

¹⁹⁹ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 175–176.

²⁰⁰ Tamtéž, fol. 177.

²⁰¹ Tamtéž, fol. 167–168, 171–172.

²⁰² Tamtéž, fol. 188.

²⁰³ Tamtéž, fol. 190.

²⁰⁴ Berta Stýblová (* 14. 4. 1915, Smíchov - † 1991).

²⁰⁵ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 189.

sebemenším excesům, a zachovali tak klid a pořádek. Pro zajištění větší bezpečnosti ještě „iniciativně“ požádal o přidělení jednoho strážníka, který by v případě problémů provedl nezbytné policejní úkony.²⁰⁶

V průběhu roku 1940 bylo provozování hudební zábavy s tancem ve Štěřbově dancingu postupně omezováno. V druhé polovině května např. obecnstvo nesmělo tančit, v červenci byl povolen pouze jediný koncert a v srpnu mohl být zas hudební program provozován pouze o sobotách.²⁰⁷ V prosinci 1940 byly koncerty s tancem obecnstva pořádány pouze mezi svátky a tentokrát nebyl připraven ani žádný speciální silvestrovský program.²⁰⁸ Okupační správa navíc řešila takové věci, jako např. světlo, které pronikalo v nočních hodinách do Jugoslávské ulice i na Říšské náměstí, tj. dnešní náměstí Míru, přes nedostatečně zatemněný vchod do kavárny v paláci Valdek.²⁰⁹

Odpolední a večerní hudební zábava s tancem byla na konci roku 1940 provozována právě i na Valdeku, kde byl při schvalování tohoto doplňkového programu kladen zvláštní zřetel na to, aby vzhledem k mimořádně vážné době nebyly k tanci hrány skladby, které by se mohly stát podnětem ke sborovému zpěvu nebo k jakýmkoliv jiným projevům obecnstva.²¹⁰ S příchodem roku 1941 pravidelné hudební večery s tancem pokračovaly v obou Štěřbových podnicích. Tento speciální program se však mohl konat opět pouze v předem určené dny, tj. každou středu, sobotu a neděli. Za tyto a všechny předchozí koncerty nikdy nebylo vybíráno vstupné, a byly tedy volně přístupné pro každého.²¹¹

To se však změnilo již 28. září 1941 s příchodem Reinharda Heydricha do funkce zastupujícího říšského protektora. Od této chvíle byla hudba s tancem povolována již jen do prostor kavárny na Valdeku a začalo se zde vybírat vstupné ve výši 2 koruny. Seznam skladeb a texty písní navíc musely být nejprve předloženy ke schválení Policejnímu ředitelství. Od ledna 1942 se sice koncerty konaly každodenně, ale povolený program nesměl být nijak měněn ani doplňován a mezi účinkujícími, ale ani mezi hosty nesměly být osoby neárijského původu. Neřkuli, že musela být zajištěna dvě vhodná místa k sezení pro odpovědné úřední osoby, které měly na dodržování programu koncertů dohlížet.²¹²

Díky druhému stannému právu se samozřejmě ztratil zvuk hudebních nástrojů i z kavárny Valdek. Hudebníci se sem mohli vrátit zpět až v říjnu 1942, avšak opět pouze o čtvrtcích, sobotách a nedělích. Všechny plakáty upozorňující na tyto akce musely být provedeny v českém,

²⁰⁶ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 193.

²⁰⁷ Tamtéž, fol. 203–208.

²⁰⁸ Tamtéž, fol. 210–211.

²⁰⁹ Tamtéž, fol. 209.

²¹⁰ Tamtéž, fol. 215–217.

²¹¹ Tamtéž, fol. 220–242.

²¹² Tamtéž, fol. 245–254.

ale i v německém jazyce.²¹³ I přes mnohá omezení mohl Štěrbá v tomto duchu organizovat doplňkový hudební program na Valdeku až do 30. května 1943, kdy muselo být pořádání těchto akcí ukončeno.²¹⁴

Počátek čtyřicátých let nicméně přinesl pro zaměstnance Štěrbových podniků i jednu pozitivní změnu, kterou se v roce 1942 stalo založení Podpůrného fondu pro úředníky, dělníky a ostatní zaměstnance firmy Jaroslav Štěrbá v Praze. Předsedou tohoto spolku se stal cukrářský mistr Jiří Pulpán.²¹⁵

5.2 Spor o výrobu sodové vody

Nemalé nepříjemnosti přinesl Štěrbovi taktéž spor se zástupci Společenstva výrobců sodové vody v Praze, kteří v březnu 1939 důrazně protestovali proti tomu, aby si držitelé hostinské koncese sami vyráběli sodovku, neboť na její přípravu neměli potřebná oprávnění. V rámci Štěrbových podniků byl v tomto směru problematický zejména bufet v paláci Valdek na Vinohradech, ale i cukrárna na Václavském náměstí.²¹⁶

Živnostenskému referátu pražského magistrátu Štěrbá celý problém zdůvodnil tím, že sodovou vodu si sám připravuje pouze pro výrobní účely, čímž měl na mysli např. zadělávání knedlíků. Avšak sodovku, kterou prodával svým zákazníkům, pravidelně odebíral od firmy, která měla na její velkovýrobu potřebná oprávnění.²¹⁷ Po úředním šetření bylo však zjištěno, že Štěrbá používal vlastní sodovou vodu z vinohradského bufetu i k přípravě ovocných stříků, a právě na výrobu těchto nápojů se, dle rozhodnutí úřadu, již jeho koncese nevztahovala. Byla mu tedy udělena pokuta ve výši 200 korun, a to pro porušení příslušného paragrafu živnostenského řádu.²¹⁸

S tímto rozhodnutím ovšem Jaroslav Štěrbá nesouhlasil a podal proti němu ještě tentýž den odvolání.²¹⁹ Na základě jeho stížnosti byly posléze v listopadu 1939 osloveny úřadem různé subjekty, které měly k nastalému problému sdělit své stanovisko. Například Karel Šroubek, tehdejší majitel dnešního Grandhotelu Evropa na Václavském náměstí, se domníval, že Štěrbá

²¹³ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 255–266.

²¹⁴ Tamtéž, fol. 274.

²¹⁵ AHMP. *Magistrát hlavního města Prahy II. (1945–2006) - Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr*; kart. 192, sign. III / 1063, Podpůrný fond pro úředníky, dělníky a ostatní zaměstnance firmy Jaroslav Štěrbá v Praze (1942–1959).

²¹⁶ AHMP. *Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský*; sign. 249002, výpis z 9. 3. 1939.

²¹⁷ Tamtéž, zápis z 21. 4. 1939.

²¹⁸ Tamtéž, nález z 8. 7. 1939.

²¹⁹ Tamtéž, odvolání z 8. 7. 1939.

smí vyrábět vlastní ovocné stříky, avšak nemůže je plnit do lahví a v nich je posléze prodávat. V podávání vlastní sodovky ve sklenicích však žádný problém neviděl.²²⁰

Naopak Zemská jednota společenstev výrobců sodové vody jasně konstatovala, že k výrobě sodovky je potřeba mít zvláštní živnostenské oprávnění a Štěrbá tak překročil možnosti, které mu dávala platná koncese hostinská a výčepnická.²²¹ Stejně vyznělo rovněž vyjádření samotného Společenstva výrobců sodové vody v Praze, ale i Zemské jednoty společenstev hostinských a výčepníků v Čechách. Na stranu Jaroslava Štěrbu se pak do jisté míry přiklonila vedle Karla Šroubka i Obchodní a živnostenská komora v Praze nebo Měšťanské společenstvo hostinských a výčepníků v Praze.

Po proběhlém šetření rozhodl Zemský úřad v Praze až v polovině ledna 1940. V jeho výměru bylo uvedeno, že Štěrbá, jenž disponoval platnou hostinskou koncesí, není oprávněn k výrobě sodovky, která by byla posléze používána pro přípravu ovocných stříků.²²² Pan kavárník se však ani v této chvíli nevzdal a podal odvolání i proti nálezu zemského úřadu.²²³ Další vývoj sporu se, bohužel, nedochoval, byť je ze živnostenského spisu zřejmé, že se Štěrbá v červnu 1941 nakonec dočkal i rozhodnutí z Ministerstva obchodu, které celý případ s největší pravděpodobností uzavřelo.²²⁴

5.3 Úmrtí bratra Václava

Od ledna 1945²²⁵ byl Štěrbův bratr Václav hospitalizován z důvodu těžké choroby oběhového systému ve vinohradské nemocnici, kde také 2. února 1945 zemřel ve věku nedožitých 48 let.²²⁶ Jaroslav Štěrbá se tedy musel postarat po jeho náhlém skonu jak o pozůstalou vdovu Alžbětu, tak o dospívající neteř Věru. Na přání svého zesnulého bratra byl právě on schválen jako poručník své nezletilé neteře, a to za účelem správy majetku, který měla zdědit po svém otci.²²⁷ Jaroslav Štěrbá se tak dostal poprvé v životě do role, která se podobala té otcovské.

Majetek, který byl součástí dědictví, byl totiž poměrně rozsáhlý a měl být navíc z větší části převeden právě na Věru. Význam poručníka byl tedy poměrně zásadní, a proto nelze tuto kapitolu Štěrbova života opomenout. Jméno Václava Štěrbu zahrnovalo v době jeho smrti co do

²²⁰ AHMP. *Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský*; sign. 249002, stanovisko Karla Šroubka z 13. 11. 1939.

²²¹ Tamtéž, stanovisko Zemské jednoty výrobců sodové vody, umělých vod minerálních a šumivých nápojů v zemi České a Moravskoslovenské z 21. 11. 1939.

²²² Tamtéž, výměr Zemského úřadu v Praze z 16. 1. 1940.

²²³ Tamtéž, odvolání z 16. 2. 1940.

²²⁴ Tamtéž, záznam z 25. 6. 1941.

²²⁵ NA. *PŘ Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)*; karta evidence obyvatel z roku 1919; Václav Štěrbá, nar. 5. 2. 1897.

²²⁶ Odbor matrik ÚMČ Praha 1; matrika zemřelých řk. farnosti Duchovní správa nemocnice Vinohrady, roč. 1945, fol. 235, č. ř. 52.

²²⁷ AHMP. *Okresní soud civilní pro Prahu-jih (1929–1949)*; sp. zn. D XCVI 423 / 49, fol. 6–7, 10.

nemovitostí $\frac{1}{2}$ domu čp. 659 na pražských Vinohradech v ceně 595 000 korun a $\frac{1}{2}$ domu v Radošovicích u Říčan²²⁸ v ceně 87 270 korun. V cenných papírech měl Václav Štěrbá uloženo dalších 89 525 korun, na vkladní knížce pak 144 945 korun a na běžném účtu u Živnostenské banky 5 775 korun.²²⁹

V rámci pozůstalosti byl navíc podrobně sepsán a oceněn i veškerý movitý majetek, který tvořily předměty denní potřeby, ale také vybavení cukrárny v Bělehradské ulici. Jelikož se podnik navíc nacházel v domě, který Jaroslav Štěrbá stále vlastnil, je zajímavé zmínit alespoň některé položky z pečlivě sestaveného soupisu.

Cukrářský obchod se skládal z hlavní a vedlejší místnosti. Samotnému obchodu dominoval prodejní pult obložený sklem, na stěnách viselo patnáct kusů poněkud zašlých zrcadel a místnost osvětloval kovový zářivkový lustr. Pro zákazníky, kteří se v podniku chtěli nějakou chvíli zdržet, zde byly připraveny tři kovové stolky s mramorovou deskou, dva menší stolky a sedm židlí z ohýbaného dřeva. Ve výloze bylo umístěno osm polic na zboží a dalších šest se pak nacházelo v samotném krámu.

Místnost za prodejnou byla skladem nádobí a trvanlivějšího zboží. Vedle množství krabic, balících papírů či provazů zde bylo možné na čtyřech policích najít 60 kusů porcelánových misek, 20 kávových hrnků s podšálky, 15 různých talířů pod dorty, 18 sklenek na vodu, 14 misek na zmrzlinu či 30 běžných kávových lžiček. Vedle toho zde bylo uloženo asi 50 kg různých tvrdých bonbónů. Zařízení celého krámu bylo oceněno částkou 9 096 korun.²³⁰

Záporné položky dědictví pak tvořila mj. nesplacená hypotéka na onu $\frac{1}{2}$ domu čp. 659 na Vinohradech a samozřejmě pohřební a léčebné výlohy, které dosáhly výše přibližně 20 000 korun. Celkem bylo tedy jmění Václava Štěrbá bez všech srážek a závazků oceněno částkou 917 885 korun.²³¹

²²⁸ Dnes se jedná o součást města Říčany v okrese Praha-východ.

²²⁹ AHMP. *Okresní soud civilní pro Prahu-jih (1929–1949)*; sp. zn. D XCVI 423 / 49, fol. 35–36.

²³⁰ Tamtéž, fol. 22–23.

²³¹ Tamtéž, fol. 37.

6 Poválečné radosti i starosti

6.1 Uzavření dědického řízení

Dědické řízení po Václavu Štěrbovi probíhalo po celý rok 1945 a přinášelo pro Jaroslava Štěrbu celou řadu úředních nepříjemností při odhadu jednotlivých položek bratrova majetku. Závěrečné sezení u notáře proběhlo 5. prosince 1945. Zde se pozůstalí dohodli, že veškeré do pozůstalosti spadající nemovitosti a dluhy na nich váznoucí případnou nezletilé Věře Štěřbové.

Cenné papíry, peníze na vkladní knížce a běžném účtu si pozůstalá manželka i dcera rozdělily rovným dílem. Náklady projednání pozůstalosti měly dědičky uhradit každá rovněž z jedné poloviny. Jaroslavu Štěrbovi tak připadla na bedra správa dalších nemovitostí, které byly přepsány na jeho neter, a rovněž hospodaření s polovinou peněz po jejím otci.²³²

Dobré by bylo rovněž poznamenat, že notář Štěpán Mikoláš, který pozůstalostní řízení nakonec uzavřel, si za jeho nikterak komplikované projednání naučtoval bezmála 19 000 korun, které museli dědicové zaplatit do osmi dnů pod hrozbou exekuce. V soupisu úkonů se navíc vyskytují i tak zvláštní položky jako přijetí, pročtení a založení odpovědí, které vyšlo pana notáře údajně na 5 korun a 50 haléřů.²³³

6.2 Návrat k původnímu provozu podniků

Ačkoliv druhá světová válka skončila v květnu 1945, hudební zábava se do kavárny v paláci Valdek vrátila až na konci září téhož roku. Vstup na tento doplňkový program zůstal ovšem již trvale zpoplatněný. Ve všední den se vybíralo 5 korun a o víkendech i svátcích pak 10 korun.²³⁴

Provoz v obou podnicích Jaroslava Štěřby se nicméně vrátil do svých předválečných kolejí až v říjnu 1945, kdy se začaly znovu uskutečňovat hudební večery s tancem obecnstva také v dancingu na Václavském náměstí. Taneční síň rovněž získala zpět svůj původní název, tj. Carioca. Za odpolední taneční zábavu návštěvníci platili 10 korun a za večerní pak 15 korun.²³⁵ Koncerty s tancem se však začaly konat ve stejné době též ve Štěřbově kavárně, která byla umístěna v prvním patře Lindtova domu. I v tomto případě se vybíralo vstupné, a to ve výši 8 a následně 10 korun.²³⁶

Na počátku roku 1946 se nejenom Štěřbova firma musela potýkat s omezeními v energetické oblasti. Ředitel Marhula zemskému národnímu výboru navrhl, že by mohla být zkrácena provozní doba taneční síně Carioca na 19 hodin týdně a to tak, že dancing by byl otevřen každý

²³² AHMP. *Okresní soud civilní pro Prahu-jih (1929–1949)*; sp. zn. D XCVI 423 / 49, fol. 38.

²³³ Tamtéž, fol. 46–48.

²³⁴ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 279–280.

²³⁵ Tamtéž, fol. 275–276.

²³⁶ Tamtéž, fol. 277–278.

den od 17. do 19. hodiny pro pořádání odpoledních čajových dýchánek. O sobotách a nedělích by pak byl podnik v provozu i večer od osmé hodiny večerní do půl jedenácté.

Nutné je však podotknout, že i tak se dancing vůbec nevytápěl, protože sousedil se Štěrbovými cukrářskými dílnami, kde byly pece, které poskytovaly nadbytek tepla. Osvětlení tančírny bylo rovněž minimální. Jelikož však byla ona omezení již v březnu 1946 odvolána, stal se i tento návrh bezpředmětným.²³⁷

Jaroslav Štěřba se v červenci téhož roku začal rovněž starat o cukrářský podnik po svém zemřelém bratrovi v domě čp. 671 na Vinohradech, kde byl ze strany své ovdovělé švagrové jmenován náměstkem této živnosti.²³⁸

6.3 Plnění role poručníka

O majetek své neteře pečoval Štěřba velice svědomitě. Již od července 1946 se mu podařilo sjednat spolu s ostatními spolumajiteli výhodný pronájem části domu čp. 659 na pražských Vinohradech Živnostenské bance, která si zde měla zřídit svoji pobočku. Nájemní smlouva se týkala převážně místností v přízemí domu o celkové výměře 215 m², ve kterých měla sídlit mj. směnárna, účtárna, dopisovna či ředitelna zmíněné instituce, ale také suterénních prostor, kde měl být bankovní archiv.

Roční nájemné bylo stanoveno částkou 66 400 korun s tím, že mělo být placeno ve čtyřech splátkách každé tři měsíce. Štěřbovi se tak podařilo zhodnocovat majetek svého bratra i po jeho smrti a mohl tak každý rok připsat k penězům své neteře dalších 11 000 korun za pronájem 1/6 tohoto domu, která byla předmětem poručenství.²³⁹

Avšak již na konci května 1948 Jaroslav Štěřba zažádal, aby jeho neteř byla prohlášena za zletilou a jeho poručenství tak bylo oficiálně ukončeno. Svůj návrh opíral o skutečnost, že Věra Štěřbová v dané době studovala na gymnáziu v Londýnské ulici na pražských Vinohradech s velmi dobrým prospěchem a v nejbližších dnech měla skládat maturitní zkoušku. Zároveň její chování bylo vždy bezvadné, a proto došel Štěřba k závěru, že si své jmění může již spravovat zcela samostatně. Tato žádost byla vzápětí schválena a k 25. červnu 1948 byl Štěřba zbaven své role poručníka.²⁴⁰

V tuto chvíli mohly být rovněž definitivně rozděleny peněžní obnosy po Václavu Štěřbovi mezi obě zákonné dědičky. K tomuto kroku bylo přikročeno až v prosinci 1948, tj. bezmála čtyři roky po úmrtí Václava Štěřby.²⁴¹

²³⁷ NA. *PR Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 292–293.

²³⁸ Tamtéž, fol. 301.

²³⁹ AHMP. *Okresní soud civilní pro Prahu-jih (1929–1949)*; sp. zn. D XCVI 423 / 49, fol. 52–57.

²⁴⁰ Tamtéž, fol. 68–69.

²⁴¹ Tamtéž, fol. 71–75.

7 Znárodnění Štěrbovy firmy

7.1 Milionářská dávka a zavedení národní správy

První velká rána přišla pro Štěrbu na konci roku 1947, kdy byla zákonem č. 185 / 1947 Sb. schválena tzv. mimořádná jednorázová dávka, která je známá spíše pod označením milionářská. Jelikož hodnota Štěrbova majetku v dané době přesahovala částku 1 000 000 korun, musel se i on tomuto rozhodnutí podrobit. Vznikl mu tak neočekávaný dluh vůči státu, který nemohl zcela umořit, protože většinu svého jmění měl uloženu buď v nemovitostech nebo v kapitálech svých podniků.

Ještě na počátku února 1948 zaslal jeden ze zaměstnanců dílny na výrobu bonbónů, Josef Neuman, Štěrbovi tento děkovný vzkaz: „*Vážený Pane šéfe! K uznání k mému jubileu, které mi bylo tlumočeno p. ředitelem Marhulou, a za peněžité dary vzdávám tímto upřímný dík s přáním osobního zdaru, zdraví a rozkvětu závodů zase do těch prvořadých kvalit předválečných.*“²⁴² Nikdo v té chvíli zjevně nečekal, že za pár týdnů vzniklá politická situace zcela změní fungování všech Štěrbových podniků.

A právě výměr ministerstva vnitřního obchodu v Praze ze dne 3. března 1948, kterým byla zavedena národní správa i na Štěrbovu firmu, tj. na jeho podniky na Václavském náměstí a v paláci Valdek na Vinohradech, se stal jedním z posledních hřebíků do rakve jeho podnikání. Štěřba tak přišel o část cenného majetku, který byl v předešlém roce zahrnut do propočtů hodnoty jmění pro vyměření milionářské dávky.

Národním správcem byl nejprve ustanoven pětičlenný sbor, jehož členy se stali Ing. Jaroslav Rozehnal, Jan Hromas, dr. Bohuslav Šanda, Josef Makarius a dodatečně i dr. Antonín Novotný. O znárodněné firmě, která však nesla ve svém názvu i nadále jméno Jaroslava Štěřby, rozhodoval především hlavní národní správce, Ing. Jaroslav Rozehnal, spolu s některým z dalších členů sboru. Uvedené změny byly vzápětí zapsány i do obchodního rejstříku.²⁴³

Jaroslav Štěřba musel do osmi dnů po obdržení znárodnovacího výměru řádně předat výše uvedeným lidem správu celého svého podniku. Zároveň bylo nutné ke dni převzetí provést účetní uzávěrku a provést soupis veškerého firemního majetku.²⁴⁴ Celková hodnota inventáře a zařízení všech provozoven byla k 1. lednu 1948 stanovena částkou 6 500 000 korun. Z této sumy 4 000 000 korun připadaly na podniky na Václavském náměstí a 2 500 000 korun pak na všechny provozovny v paláci Valdek na Vinohradech. Na hotovosti měla firma ušetřeno přibližně 306 000 korun, zásoby zboží byly oceněny částkou 1 900 000 korun a na vkladech u

²⁴² Soukromý archiv Vladimíra Ruse; dopis Josefa Neumana Jaroslavu Štěrbovi z 10. 2. 1948.

²⁴³ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, fol. 43–45.

²⁴⁴ Tamtéž, fol. 46.

peněžních ústavů bylo k dispozici asi 24 000 korun. Tedy jenom v podnikovém jmění měl Štěrbu uloženu částku 8 730 000 korun.²⁴⁵

Těžké chvíle, které prožíval Štěrbu, ale i majitelé dalších podobných podniků v centru Prahy na jaře 1948, si dnes dovede živě představit opravdu jen málokdo. Všem těmto lidem byla vlády se zmocnivšími komunisty ukradena většina toho, co ve svém životě pracně budovali a věnovali tomu léta svého času.

Výše zmíněný pětičlenný sbor však vykonával národní správu v celkem 17 kavárenských a restauračních živnostech, které měly více jak 50 zaměstnanců a mezi nimiž byla mj. i kavárna Slavia, kterou v době znárodnění stále provozoval Štěrbův strýc a bývalý obchodní společník Václav Fišer.²⁴⁶ Je tedy zřejmé, že dotyční národní správci při takovém množství svěřených podniků nemohli své funkce vykonávat zcela v souladu s tím, co od nich snad jejich nadřízení naivně očekávali.

7.2 Konec jedné etapy

Následnou vyhláškou ministerstva vnitřního obchodu ze dne 28. července 1948 byly oba původní Štěrbovy podniky začleněny do nově zřízeného národního podniku Československé hotely, čímž zanikla funkce dříve jmenovaných národních správců.²⁴⁷ Tím bylo zestátnění Štěrbovy firmy definitivně ukončeno a přepychové kavárny, cukrárna, dancing, bufet i automat se staly „majetkem lidu“.

I za těchto okolností se Štěrbovi podařilo dojednat, že se bude moci v závodě na Valdeku stravovat za měsíční paušál 1000 korun, a to i vzhledem ke skutečnosti, že bývalý šéf nebyl pro nové provozovatele podniků zrovna nejvítanějším hostem. Jelikož se však někteří lidé začali domnívat, že tato služba není Štěrbou placena úměrně, byl mu tento benefit ukončen k poslednímu dni roku 1948.²⁴⁸

V okamžiku, kdy Štěrbu definitivně přišel o svoji celoživotní lásku, své prvotřídní podniky, však jeho potíže s novým režimem neskončily. Již dříve jsem uváděl, že Štěrbu byl velice zručný střelec a pravidelně si svůj zbrojní pas prodlužoval. Ještě v září 1947 jako důvod pro obnovení platnosti zbrojního pasu na dvě pistole uváděl to, že jako živnostník jezdí za nákupem s poměrně vysokými peněžními částkami v hotovosti a potřebuje tak zbraň k sebeobraně.²⁴⁹ Za nastalé situace však tento důvod pominul.

²⁴⁵ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; dotazník Ministerstva vnitřního obchodu z 4. 6. 1948.

²⁴⁶ SOA Praha. *Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)*; kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, fol. 47–48.

²⁴⁷ Tamtéž, fol. 52–53.

²⁴⁸ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; oznámení Československých hotelů Jaroslavu Štěrbovi z 30. 12. 1948.

²⁴⁹ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 319.

Jako další argument pro opětovná prodloužení zbrojního pasu v příštích letech si proto Štěrbá nechal od obce Struhařov potvrdit, že v jevanských lesích vlastní pozemek s farmou, kam dojíždí vypomáhat s drůbeží, a potřebuje tedy zbraň v opuštěném terénu pro zajištění své vlastní bezpečnosti.²⁵⁰ Tato skutečnost byla brána v potaz až do roku 1950, kdy byla další žádost o prodloužení oprávnění zamítnuta, a Štěrbá tedy musel všechny své zbraně odevzdat na příslušné Obvodní velitelství Sboru národní bezpečnosti.

Přestože se mohl Štěrbá v zákonné lhůtě proti tomuto rozhodnutí odvolat, neučinil tak. Své zbraně raději odevzdal odpovědné zbrojařské firmě, což byla druhá varianta, která mu byla ze strany SNB povolena.²⁵¹

Ačkoliv stát drobným živnostníkům různými způsoby ničil jejich existenci, Štěrbá se cukrářského řemesla přesto nevzdal. Na konci ledna 1949 zažádal, zdali by se mohl stát novým provozovatelem cukrárny po svém zemřelém bratrovi, která nikdy nespádala pod jeho firmu, a nevztahoval se na ni tedy původní znárodnovací výměr.²⁵² Ani v tomto směru tehdejší úřady stárnoucím cukráři nevyhověly a jeho žádost zamítly v únoru téhož roku.²⁵³ Nakonec se Štěrbá stal pomocným dělníkem v družstvu Mechanika v ulici Elišky Krásnohorské na pražském Starém Městě.²⁵⁴

²⁵⁰ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 322.

²⁵¹ Tamtéž, fol. 332.

²⁵² Tamtéž, fol. 324.

²⁵³ AHMP. *Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)*; inv. č. 8, Opovědi živností, 1946–1948, č. 160 / 49.

²⁵⁴ NA. *PŘ Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)*; kart. 11002, sign. S 5953 / 1, fol. 330.

8 Konec života Jaroslava Štěrbý

8.1 Okolnosti úmrtí

Na léčebné výlohy vydal Jaroslav Štěřba v posledních letech svého života skutečně nemalou částku. K odborníkům docházel po smrti svého bratra od roku 1946 až do své smrti i několikrát v průběhu měsíce s tím, že za jednu návštěvu si jeho lékař, MUDr. Jindřich Svoboda, účtoval 250 korun. Štěřba byl tedy schopen v průběhu jednoho roku utratit za návštěvy u lékaře průměrně 6 500 korun. Do této částky však ještě nezapočítávám speciální lázeňské kúry v Luhačovicích, všemožné zábaly či masáže, inhalace a speciální injekce testosteronu nebo penicilinu, které Štěřbu stály každý rok obdobnou sumu peněz.²⁵⁵

K doktoru Svobodovi však Štěřba navíc docházel i na pravidelná večerní psychoterapeutická sezení z důvodu těžkých psychických problémů spojených s problematickou finanční situací, znárodněním jeho podniků, ale i s rychle postupujícím kornatěním tepen a hrozící mozkovou mrtvicí. Svoboda byl však Štěřbův osobní přítel, a tak mu nezasílal vysoké účty za léčení v průběhu jeho života, protože skutečnost, že musí uhradit další vysoké částky, by negativně ovlivnila celý terapeutický proces. Předmětné finanční nároky doktor Svoboda vynesl na světlo světa až po Štěřbově smrti v rámci dědického řízení.²⁵⁶

Když na konci září 1953 Štěřba odcházel do nemocnice,²⁵⁷ v dopise svému právníkovi napsal následující slova, ze kterých je zřejmé, vedle finančních problémů, rovněž obava z toho, že by se již domů nemusel nikdy vrátit: „*Vážený pane doktore, posílám Vám po naší úmluvě veškeré doklady o domě, (pozn. myšlen dům čp. 671 v Bělehradské ulici) pokud jsem je sehnal. Buďte tak laskav, přijměte je a pokračujte ve správě domu, pokud se již nevrátím. [...] Přikládám z Nár. výboru stanovení nájemného pro p. Pinku. Bylo mně tehdy naznačeno, abych proti snížení nenamítal, jelikož by se to jimi vykládalo tak, že se stavím proti sociálně slabšímu a tudíž, v zájmu svém, abych to tak ponechal. [...] V pádu-li by došlo z Investiční banky zaplacení anuit, nevím, co by se dalo podniknouti? To prosím, p. doktore, hleďte předem něco šikovného vymyslet a připravit. Na vysvětlenou: Půjčku tehdy ten chytrák Dr. Pytlík učinil ne na krytí přímých daní, které jsem krvavě musel konečně zaplatiti, nýbrž na milionářskou daň, která měla býti zaplacená za znárodněný majetek a kterou jsem, jak Vám je asi známo, zaplatil z největší části ze životní pojistky, a tudíž celá tato mil. daň mohla býti zaplacená životní pojistkou, která dělala 1 000 000 Kč, a bylo použito jen asi 370 000 Kč, takže o to ostatní jsem přišel a teď mám na krku hrazení anuit. Nevím po tomto vysvětlení patřičnému úřadu, zda budu anuit zproštěn,*

²⁵⁵ AHMP. Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960); sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 99–101.

²⁵⁶ Tamtéž, fol. 102–103.

²⁵⁷ Tamtéž, fol. 83.

*anebo dalo-li by se z tohoto titulu něco vytřískat. Dnes na anuity absolutně nemám a musili bychom donutiti spořitelnu, aby přebytku domu (oněch 30 % na opravy) bylo použito na hrazení úroku a splátky anuit. Dále očekávám další vymáhání poplatku za veřejný majetek (za výlohy), které ve staré měně činí asi 30 000 Kč, to bude zase zábava. [...] To by asi bylo prozatím vše nač jsem přišel a prosím, pane doktore, ponechte si tento dopis, abychom ho měli po ruce a abych se nemusel opakovati. Prozatím děkuje a zdraví Váš JŠ.*²⁵⁸

Před úmrtím zahrnovala Štěrbova anamnéza v první řadě předčasné rodové zkornatění převážně mozkových tepen. Po mnoha dalších zdravotních problémech zemřel Jaroslav Štěrbá ve věku pouhých 58 let v pražské Všeobecné nemocnici na Novém Městě dne 11. dubna 1954 v 11 hodin dopoledne. Jako oficiální příčina úmrtí je uveden výron krve do mozku způsobený povšechným kornatěním tepen a vysokým krevním tlakem. Pohřeb žehem se následně konal 15. dubna 1954 v krematoriu na pražských Vinohradech.²⁵⁹

8.2 Co říkala Štěrbova závěť a jaká byla realita?

Pro všechny Štěrbovy blízké, a hlavně pro jeho neteř Věru tímto začalo opravdu strastiplné období, protože dědické řízení po Jaroslavu Štěrbovi bylo skutečně nesmírně komplikované a rozsáhlé po stránce jmění, ale i dluhů. Na počátku února 1945, kdy Štěrbá sepsal po úmrtí svého bratra závěť, nicméně vše vypadalo úplně jinak. Neznárodněné podniky tehdy prosperovaly a zadlužené rozhodně nebyly.

Dle této poslední vůle se po Štěrbově úmrtí měl stát vedoucím jeho podniků Ladislav Marhula, vedoucím administrativy Evžen Pohořelský a vedoucím cukrářské výroby pak František Vitouš. Všechny kavárny a cukrárny měly být i nadále vedeny pod jménem Štěrbá v zavedených kolejích. Vedoucím měl být vyplácen roční honorář ve výši 10 % z čistého zisku, ostatní zisk měl být rozdělen z 20 % na Podpůrný fond zaměstnanců firmy Štěrbá a zbývajících 50 % pak mělo připadnout ostatním zaměstnancům.

Pakliže by se některý z výše uvedených vedoucích dopustil jakékoliv průkazně doložené zpronevěry, měl okamžitě ztratit své místo i veškeré související nároky. V takovém případě by byl dotčený nahrazen osobou, která již byla dříve v podnicích zaměstnána a měla k výkonu dané funkce všechny potřebné předpoklady.

²⁵⁸ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; dopis Jaroslava Štěrbá z 20. 9. 1953 adresovaný neznámému doktorovi. V přepisu byly učiněny nutné gramatické korekce podle současného pravopisného úzu, a to především v chybějící interpunkci.

²⁵⁹ Odbor matrik ÚMČ Praha 2; matrika zemřelých ONV Praha 2, bez signatury, roč. 1954, fol. 228, č. ř. 444.

Další část závěti si dovoluji citovat v přesném znění, protože výstižně dokresluje Štěrbův optimismus z dosažených podnikatelských úspěchů do roku 1945:²⁶⁰ „*Habry budou majetkem Štěrbova fondu, vedeny pod jménem Štěrbova Ozdravovna, neprodejné, sloužící pro rekreaci zaměstnanců fy. Štěrba.*

Hotovost zůstane nedotčena, ze které provozní kapitál, nutný potřebný, bude sloužiti jako půjčka, která musí býti zúročena výší úrokovou dle výše úroků u peněžních ústavů. Úroky z celé hotovosti budou patřiti mé neteři Věře Štěrbové, která je bude dostávat ve formě měsíční renty doživotní. Můj dům na Bělehradské 57 bude majetkem taktéž Věry Štěrbové, který nesmí býti jí zcizen, pouze čistý výnos bude jí po celý život vyplácen a zůstane nadále neprodejným majetkem jejím potomkům.

Ostatní svršky budou co nejvýhodněji zpeněženy a rozděleny takto: 1 milión korun bude použit na založení Štěrbova fondu pro sportovce, kteří jsou prokazatelně potřební, bez prostředků, při sportovním výkonu zranění. Bude se to vypláceti z úroků, eventuálně ze základního kapitálu. Za ostatní přebývající peníze postaví se nemocniční pavilon, který ponese jméno Štěrbův pavilon.“²⁶¹

V závěru poslední vůle ještě Štěrba konstatoval, že pakliže by nebylo možné vést podniky jím navrženým způsobem, mají být co nejvýhodněji prodány. Peníze měly být investovány do výstavby výše uvedeného nemocničního pavilónu, ve kterém by měli přednost na umístění zaměstnanci firmy Štěrba a členové jejich rodin. Pohřeb si Štěrba přál v podobě kremace bez obřadu, bez jediného člověka a bez věnců.²⁶² Nutno konstatovat, že Štěrbova poslední přání týkající se toho, jak bude naloženo s jeho bohatstvím, byla v únoru 1945 skutečně pompézní. Válka se tehdy chýlila ke konci a Štěrbu patrně ani ve snu nenapadlo, že by se za pár let mohla politická realita opět zvrtnout.

V dochovaných soukromých dokumentech Jaroslava Štěrby se ovšem nachází koncept další závěti, který byl vytvořen v dubnu 1947. Toto znění poslední vůle nikdy nebylo Štěrbou oficiálně podepsáno, a proto k němu při projednávání pozůstalosti nebylo přihlíženo. Přesto je zajímavé se podívat na určité rozdíly, v nichž se tento dokument lišil od původního testamentu.

Univerzální dědičkou byla ustanovena Věra Štěrbová, jež byla ovšem ve svých dědických právech v několika ohledech omezena. Předně nesměla za svého života prodat ani zcizit dům čp. 671 na Bělehradské ulici a měla ho zanechat svým potomkům. Kdyby snad jeho neteř zemřela bez potomstva, plánoval Štěrba v závěti na vynechané místo dopsat jméno případného

²⁶⁰ V přepisu byly učiněny nutné gramatické korekce podle současného pravopisného úzu především v chybějící interpunkci a chybných koncovkách.

²⁶¹ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 5.

²⁶² Tamtéž, fol. 6.

dalšího sukcesora. Tyto Štěrbovy obavy se však nenaplnily a předmětná kolonka zůstala prázdná.

Všechny své cukrárny a kavárny odkázal Štěřba svým zaměstnancům, kteří je měli provozovat za spoluúčasti jeho neteře. Do čela podniků jmenoval, jako v předchozí závěti, své bratrance Ladislava Marhulu a Evžena Pohořelského. Kapitál podniků pak Štěřba procentuálně rozdělil mezi podstatně větší množství osob než v poslední vůli, která se nakonec stala součástí dědického řízení. Po deseti procentech měla obdržet jeho neteř i Ladislav Marhula a Evžen Pohořelský, čtyři procenta z hodnoty firmy pak jeho zaměstnanci František Vitouš, Josef Zvěřina, Ladislav Fiala, Josef Procházka a Jiří Půlpán. Podpůrný fond firmy Jaroslav Štěřba měl obdržet celou polovinu kapitálu.

Kdyby však některá z vyjmenovaných osob požadovala vyplacení odpovídající částky v hotovosti, měla jí být předmětná suma vyplacena bezúročně do tří let. V takovém případě se měl následně procentuálně zvýšit podíl ostatních osob. Štěřba však již v této době pozoroval ve společnosti zásadní změny, které by nemusely v příštích letech přát soukromému podnikání, a proto do textu závěti zanesl, že pokud by nebylo možno provozovat podniky naznačeným způsobem, mají být prodány, jak to plánoval ve své předešlé poslední vůli. Při prodeji však měla být nově dána přednost kupcům z řad Štěrbových zaměstnanců. Pakliže by se kupci měli stát Ladislav Marhula či Evžen Pohořelský, měla jim být dána lhůta tří let k zaplacení zbytku prodejní ceny po odečtení jejich podílu.

Na dalších řádcích se již Štěřba zaměřil opravdu důkladně na to, co se má stát s penězi, které by byly tímto prodejem případně získány. Osoby přímo jmenované v závěti měly dostat své dědické podíly. Avšak ona polovina kapitálu, které měla připadnout Štěřbovu podpůrnému fondu, měla být rozdělena mezi všechny zaměstnance, a to podle vzorce, který se pokusím popsat níže.

Mělo být zjištěno, kolik let strávil ten či onen zaměstnanec ve službách Štěrbových podniků. Všechna tato léta se měla sečíst a tímto součtem pak měla být vydělena polovina kupní ceny, která byla stržena za všechny provozovny Štěrbovy firmy. Výsledek měl být následně vynásoben počtem let, které každý zaměstnanec v podnicích odpracoval. Takto vypočtená suma měla být odkazem pro každého člena Štěřbova personálu.²⁶³

Vedením kanceláře celé firmy pak měla být pověřena Štěřbova švagrová Alžběta, která měla předmětnou agendu na starosti již za jeho života. Za tuto její práci jí měl být pochopitelně vyplácen přiměřený měsíční plat.

²⁶³ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; koncept poslední vůle Jaroslava Štěřby z dubna 1947.

Rovněž způsob, kterým mělo být naloženo se Štěrbovými chatkami ve středočeském Struhařově, je v předmětném konceptu závěti promyšlen podstatně více než v případě platné poslední vůle. Zdejší nemovitosti Štěrba odkázal jak své neteri, tak zaměstnancům podniků. Předmětné objekty se měly stát součástí Štěrbových podniků a sloužit k rekreačním účelům pro všechny v úvahu přicházející osoby, které by v dané společnosti byly zainteresovány. Pakliže by tento plán nebylo možné uskutečnit, měly být struhařovské nemovitosti prodány a stržená cena pak rozdělena mezi osoby, které byly v závěti již dříve vyjmenovány. Štěrba si však do tohoto textu zakotvil i podmínku, že osoba, která bude podílníkem jeho podniků, nemůže požadovat vyplacení podílu z odprodeje chatek ve Struhařově.

Zároveň Štěrba plánoval své neteri uložit, aby z jeho cenných papírů vyplatila Československé obci sokolské 1 000 000 korun, a to za účelem založení Štěrbova sokolského a sportovního fondu, jakési obdoby Štěrbova fondu pro sportovce, který byl zmíněn v závěti z roku 1945. Tyto finanční prostředky měly sloužit primárně k podpoře sokolů a sportovců, kteří utrpěli při tělovýchovné činnosti nějaký úraz. Byla zde rovněž vznesena prosba k představitelům sokolské obce, aby tento fond spravovali spolu se zástupci Československé asociace fotbalové, Československé lawntenisové asociace a Svazu ledního hokeje.

Věře Štěrbové měla podle textu tohoto testamentu připadnout rovněž veškerá movitá pozůstalost jejího strýce. Štěrba však plánoval odkázat některé konkrétní věci ze svého majetku i jiným lidem, kteří měli být v závěti vyjmenováni. Jejich jména se však nakonec do konceptu textu nedostala.

Již v dubnu 1947 se však Štěrba zjevně potýkal s dluhy v souvislosti s nezaplacenými daněmi ve výši asi 1 300 000 korun. To byl patrně ten hlavní důvod, proč plánoval stvrzení nové poslední vůle. V konceptu závěti bylo tedy rovněž jasně uvedeno, že peníze na tyto dluhy by měly být strženy z částky, kterou Štěrba plánoval odkázat sokolské obci. Štěrbovým hlavním přáním totiž stále zůstávalo, aby tyto nedoplatky na daních žádným způsobem nezatížily jeho dům na Bělehradské ulici.²⁶⁴

Na závěr testamentu připojil Štěrba přání, aby vykonavatelem jeho poslední vůle byl JUDr. František Pytlík. V době sepsání tohoto textu však ještě nebyla jeho neter prohlášena za zletilou, a proto předmětný koncept končí konkrétně těmito slovy: „*Ježto moje dědička Věra Štěrbová, jejímž jsem poručníkem je již 18 let stará a dovede sama o své záležitosti pečovati, přeji si, aby byla prohlášena za zletilou. Žádám ji však, aby při svém rozhodování se vždy předem radila se*

²⁶⁴ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; koncept poslední vůle Jaroslava Štěrby z dubna 1947.

svou matkou a aby jejích rad i po svém prohlášení za zletilou vždy dbala. Toto jest má jediná a pravá poslední vůle. Na důkaz toho můj podpis a podpisy tří dožádaných svědků.“²⁶⁵

Proč tento testament nakonec nebyl podepsán a nemohl se tak stát oficiálním dokumentem v rámci pozůstalostního řízení po Jaroslavu Štěrbovi, zůstává otázkou. Jisté však je, že si Šterba postupně uvědomoval měnící se politické poměry, ale také zhoršující se stav svého finančního konta a tomu také přizpůsobil text závěti. Rozebíraný koncept je celkově podstatně promyšlenější a realizovatelnější než oficiální závěť sepsaná horkou jehlou po úmrtí Šterbova bratra Václava.

8.3 Průběh pozůstalostního řízení

Pozůstalostní řízení započalo předběžným šetřením, které bylo provedeno 28. dubna 1954. Při této příležitosti byla mj. předložena výše specifikovaná první Šterbova závěť z roku 1945, která byla dosud uschována u rodinného přítele, hostinského Josefa Kočího.²⁶⁶ Ve stejný den byl rovněž zjištěn obsah této poslední vůle, která byla uložena v uzavřené obálce, jež byla přelepena po obou stranách lepícími páskami, a bylo na ní napsáno: „*Prosím, otevřít až po mé smrti, J. Šterba. Do uschování panu Kočímu, mému příteli.*“ Na závěr bylo konstatováno, že závěť je nepochybně vlastnoručně napsána zůstavitelem.²⁶⁷

První oficiální jednání se uskutečnilo o dva dny později. Dostavil se na něj Ing. Vladimír Rus jako zmocněnec své manželky Věry Rusové, roz. Šterbové, a Šterbův bratranec Ladislav Marhula. Bylo zjištěno, že zůstavitel měl samostatný byt ve svém domě, kde s ním od června 1952 bydlel jako podnájemník dispečer ČKD Jiří Pulpán mladší.²⁶⁸ Ten platil Šterbovi měsíční nájemné ve výši 50 korun a jen příležitostně zůstaviteli vypomáhal, protože Šterba si některé věci kvůli své nemoci nemohl sám obstarat. Šterba následně tomuto podnájemníkovi daroval před svým odchodem do nemocnice všechny věci, které se nacházely v místnosti, kde dotyčný bydlel.²⁶⁹

V polovině května 1954 se pozůstalí setkali spolu s příslušnými úředníky na státním notářství podruhé. Přítomnými bylo definitivně konstatováno, že poslední vůle psaná vlastnoručně zůstavitelem je nepochybně platná. Testament byl však napsán na dva oddělené listy, z nichž byl Šterbou podepsán pouze ten, který poslední vůli zakončoval. Na tento zjevný nedostatek však nebyl brán zřetel, neboť z celého textu poslední vůle bylo patrné, že oba listy byly Šterbou sepsány ve stejné době. Dědici ze závěti byli tedy stanoveni Věra Rusová a Šterbův podpůrný

²⁶⁵ Soukromý archiv Vladimíra Ruse; koncept poslední vůle Jaroslava Šterby z dubna 1947.

²⁶⁶ Josef Kočí (* 15. 5. 1891, Žižkov - † 12. 6. 1967, Praha).

²⁶⁷ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 2–4.

²⁶⁸ Tamtéž, fol. 7.

²⁶⁹ Tamtéž, fol. 83.

fond, zastoupený jeho předsedou Jiřím Půlpánem starším. Pakliže by ovšem vyšlo najevo nějaké další jmění, které by snad v poslední vůli nebylo obsaženo, připadl by takový majetek československému státu jako odúmrtí, protože dle tehdejšího práva neměl Štěrba žádné dědice ze zákona. V dané chvíli se v úvahu přicházející dědicové nevyjádřili, zdali dědictví přijímají či odmítají, ale vyhradili si právo učinit tak až po sestavení podrobného soupisu jmění a dluhů.

Štěrbovo pozůstalostní jmění zahrnovalo dům čp. 671 na pražských Vinohradech, polnosti a farmu v Habru u Struhařova, hotovost ve výši 160 korun v držení Věry Rusové, bytové zařízení jednoho pokoje, haly a kuchyně ve Štěrbově bytě, zůstavitelovo šatstvo i jeho náramkové hodinky. Co do pohledávek byla do soupisu zahrnuta částka 76 000 korun,²⁷⁰ kterou Štěrbovi dlužili Jindřich a Josef Vinterovi na základě úpisu z 11. března 1941. Předmětný dluh byl knihovně zajištěn zástavním právem na jedné třetině domu čp. 659 na Vinohradech, která patřila právě Vinterovým.²⁷¹ Seznam Štěrbových dluhů byl nicméně podstatně košatější. Vedle běžných výdajů za pohřeb se do pasiv pozůstalosti dostaly i nesplacené daně ve výši 356 371 korun.²⁷²

Odhad Štěrbova domu čp. 671 na Vinohradech byl proveden soudním znalcem 24. května 1954. V podrobném oceňovacím nálezu byla budova označena za částečně zachovalou. Ale v době před smrtí Jaroslava Štěrby nebyla dle znalce prováděna řádná údržba, a proto bylo pro návrat budovy do užitelného stavu potřeba jednorázově vynaložit částku v přibližné výši 32 000 korun, která byla nakonec odečtena od celkové hodnoty nemovitosti. Dále bylo konstatováno, že do objektu zatékalo prožranými a poškozenými plechy i rourami. Proto by bylo nutné krytiny doplnit a přeložit, vyměnit některé nahnílé okenní i dveřní rámy a zároveň opravit ve velké míře opadanou omítku. V dané době bylo na domě objeveno rovněž několik trhlin.²⁷³

Oceňovací nález však přináší i velice podrobný popis toho, jak Štěrbov dům v době jeho smrti konkrétně vypadal. Ve vestibulu, na schodišti a v obytných místnostech byly hladké vápenné omítky, jejichž hrubá varianta se pak nacházela ve sklepech a na půdě. Ve většině místností byly položeny podlahy z hoblovaných prken a v menší části pokojů pak ležely dubové či bukové parkety. Na fasádě domu do ulice byl i v této době umístěn reklamní štít s nápisem „Cukrárna“, který však byl již majetkem národního podniku.²⁷⁴

Na závěr bylo shledáno, že Jaroslav Štěrba nemohl provádět ve svém domě opravy již od roku 1939, a to z důvodu jejich zákazu v průběhu války. Po roce 1945 nebyly zas předmětné

²⁷⁰ Veškeré částky v této podkapitole jsou uváděny ve výši po provedení měnové reformy v roce 1953.

²⁷¹ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, dodatečný záznam z roku 1965.

²⁷² Tamtéž, fol. 16–17.

²⁷³ Tamtéž, fol. 46.

²⁷⁴ Tamtéž, fol. 43–44.

renovace uskutečněny pro nedostatek finančních prostředků. Ze všech výše uvedených důvodů byla nakonec hodnota popsané nemovitosti stanovena částkou 214 967 korun.²⁷⁵

Téhož dne byl proveden soudní komisi i soupis Štěrbova movitého majetku, jenž se nacházel v jeho bytě v prvním patře domu. Za dědice se této akce účastnil Vladimír Rus a Jiří Půlpán starší i mladší. Obyvatele domu pak zastupovala zdejší správce, Libuše Beránková. Štěrbova neteř Věra se z tohoto bezohledného zásahu do soukromí svého strýce raději omluvila se zdůvodněním, že má doma malé dítě, o které se musí starat.

Soupis všech věcí, které byly uloženy v ložnici, kuchyni, koupelně, předsíni, garáži, ve sklepě i na půdě, zahrnoval celkem 191 položek v celkové odhadní ceně 18 316 korun. Jelikož byl movitý majetek zaznamenán tehdejšími úředníky skutečně pečlivě a s cynismem, můžeme si udělat lepší představu o Štěrbově mentalitě. Za zmínku stojí nepochybně originály obrazů Štěrbova příbuzného Jana Dědiny, ale také malíře Františka Xavera Naskeho,²⁷⁶ manžela české herečky a členky souboru činohry Národního divadla v Praze Růženy Naskové. Vřelý vztah Jaroslava Štěrbky ke sportu pak dokládají čtyři sportovní ocenění, jeden kovový pohár, obraz s motivem fotbalistů, ale také množství tenisových míčků a raket. Z cennějšího movitého majetku bych jmenoval křesla čalouněná zeleným plyšem, prvotřídní dřevěnou dvoudveřovou skříň se zrcadly nebo světle hnědý sekretář z mořeného dubového dřeva s barovou skříňkou. V seznamu byly ovšem zahrnuty vedle nábytku a cenností i takové nicotnosti jako poškozená tepláková souprava, spodky nebo staré galoše. Každopádně celý tento soupis ukazuje pofiderní dobovou praxi, kdy byl veškerý movitý majetek pozůstalého necitlivě prohledán úplně cizími osobami a zaznamenán, bez přehánění, do poslední ponožky.²⁷⁷

Na konci června 1954 proběhlo další jednání, které se konalo přímo ve Štěrbově chatové osadě na území struhařovského Habru, a to za přítomnosti zástupců okresního národní výboru v Říčanech, předsedy Štěrbova podpůrného fondu Jiřího Půlpána staršího a správce předmětné osady Františka Soukupa. Cílem celé akce byla příprava odhadu zdejších nemovitostí soudním znalcem, který si všechny Štěrbovy pozemky, i chaty na nich vystavěné, přeměřil a pořídil si jejich podrobný popis. Jelikož bylo nutné provést další potřebné výpočty, ponechal si soudní znalec čtrnáctidenní lhůtu k předložení svého posudku.²⁷⁸

Konečný odhad ceny Štěrbových struhařovských parcel a staveb byl vytvořen na státním notářství v Říčanech na počátku července téhož roku. Předmětem ocenění se stala v první řadě Štěrbova dřevěná letní chata, jejíž hodnotu odhadce stanovil na 12 000 korun. Tuto, dle znalce,

²⁷⁵ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 54.

²⁷⁶ František Xaver Naske (* 2. 6. 1884, Praha - † 22. 8. 1959, Praha).

²⁷⁷ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 24–26.

²⁷⁸ Tamtéž, fol. 64.

řádně udržovanou stavbu o výměře 120 m² nechal Štěrba vystavět na podezdívce ve svahovém terénu. Sestávala se ze dvou běžných obytných místností, kuchyně, koupelny, spíže, šatny, předsíně, verandy a balkónu. Před chatou se pak nacházela nádrž na vodu o velikosti 14 x 6 metrů, jež sloužila k příležitostnému koupání. Avšak v době Štěrbovy smrti již nemohla sloužit původnímu účelu z důvodu svého poškození.

Další stavbou byla značně poničená zděná garáž s utrženou železnou roletou, která tento objekt původně uzavírala. Předmětem odhadu se stalo i šest sbíjených dřevěných chatiček, jež byly považovány za imitaci srubových staveb. Pět z těchto chatek označil soudní znalec za podehnílé a neudržované. Jejich podezdívky byly rozrušené a stropy propadlé od neustálého zatékání vody skrz střechu i stěny. O šestou chatičku nicméně pečoval jeden z bývalých Štěrbových zaměstnanců, který ji taktéž obýval.²⁷⁹

Na Štěrbových parcelách se v této době dále nacházela dřevěná drůbežárna s propadlou střechou, značně zchátralá a neudržovaná kůlna, poničený seník, ale také přístavek pro chov koz i králíků. Vedle toho zde byly vybudovány dvě studny, hluboké asi 5 metrů a zakryté betonovými poklopy. Celou Štěrbovu osadu pak obklopoval starý dřevěný plot upevněný na betonových sloupcích.

Hodnota všech zdejších nemovitostí byla nakonec určena částkou 63 361 korun. Dotyční soudní znalci samozřejmě neopomněli ani na odhad opotřeбенého movitého majetku, který se nacházel uvnitř chaty. V tomto případě byl nicméně oceněn pouze použitelný nábytek a předměty denní potřeby nebyly do seznamu vůbec zahrnuty.²⁸⁰ K tomuto Štěrbovu majetku se nicméně rovněž vztahovalo několik nedoplatků, které byly k pozůstalosti přihlášeny Místním národním výborem ve Struhařově. Jednalo se konkrétně o dluh na dávce ze zastavěné plochy a na dávce ze psů, a to z let 1948 až 1952, jehož celková hodnota byla vyčíslena na 274 korun.²⁸¹

Státní notářství rovněž průběžně zjišťovalo, jaké další dlužné částky nebyly v době Štěrbovy smrti uhrazeny. Jednalo se především o nedoplatek milionářské dávky ve výši 71 120 korun, poté o nedoplatek na dani důchodové a výdělkové za rok 1944 ve výši 282 503 korun, která byla Štěrbovi z nepochopitelných důvodů dodatečně vyměřena až v roce 1953, přírážku pro neplacení této daně ve výši 5 650 korun a o nezaplacenou domovní daň ve výši 2 748 korun.²⁸²

V polovině září 1954 navíc Státní notářství v Praze XI vyzvalo další věřitele, kteří měli vůči Štěrbovi v době jeho smrti právní nároky, aby je k dědictví rovněž přihlásili, a to nejpozději do 15. října téhož roku.²⁸³ K výše uvedeným dluhům tak postupně přibýly další pohledávky, a to

²⁷⁹ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 66.

²⁸⁰ Tamtéž, fol. 67.

²⁸¹ Tamtéž, fol. 94.

²⁸² Tamtéž, fol. 71.

²⁸³ Tamtéž, fol. 95.

nezaplacená daň z příjmu obyvatelstva za rok 1953 a za počátek roku 1954 spolu s narůstající pokutou za výše uvedené dluhy. Ke svým penězům se přihlásil taktéž MUDr. Jiří Guth, kterého Štěrba pravidelně před smrtí navštěvoval se svými zdravotními obtížemi, správce farmy ve struhařovském Habru František Soukup nebo národní podnik Československé hotely.²⁸⁴

Jelikož se zjišťovací řízení neúměrně protáhlo z důvodu neustálé revize počtu položek pozůstalostního jmění, byl konečný soupis sestaven až na počátku února 1956. Aktiva pozůstalosti byla nakonec vyčíslena částkou 318 721 korun a pasiva částkou 282 961 korun, z čehož vyplývá, že čisté jmění činilo pouze 35 759 korun. Tyto peníze však byly zahrnuty především v hodnotě Štěrbových nemovitostí.

Při tomto jednání předseda Štěrbova fondu Jiří Půlpán starší rovněž prohlásil, že majetek, který spolku zůstavitel odkázal, přijímá. Věře Rusové byla dána šestitýdenní lhůta na rozmyšlenou, zdali majetek, jenž jí její strýc odkázal, přijme se všemi důsledky, které by z takové skutečnosti vyplynuly, nebo zdali dědictví odmítne.²⁸⁵

8.4 Jediné východisko

Po zvážení všech výše uvedených skutečností musela nakonec neteř Věra zaslat v březnu 1956 na státní notářství toto stanovisko:

„Osobnosti zůstavitele, kterého jsem nejbližší příbuznou, jsem si velice vážila a byl pro mne v mnoha směrech vzorem pro svoji zdatnost, průbojnost a zkušenosti. Jeho poslední vůle jest nesporným důkazem jeho náklonnosti ke mně.

Vzhledem k uvedenému, jakož i proto, že předmětem dědictví jest můj rodný dům, na který se dědictví vzhledem k událostem od data sepsání poslední vůle redukovalo, chtěla bych tento majetek převzít.

Na druhé straně byly při projednání dědictví uplatněny věřitelské pohledávky, především daňové, v takovém rozsahu, že mi brání splnit poslední vůli zůstavitele.

Vzhledem ke své, t. č. velmi neutěšené finanční situaci nebyla bych zdaleka sto vyrovnati se s tak velkými závazky, které bych přijetím dědictví musela převzít. Jejich vymáhání ze strany věřitelů mělo by dalekosáhlé následky jak pro mne, tak i pro celou mou rodinu.

Vzhledem k svrchu uvedenému jsem bohužel nucena toto dědictví nepřevzít, což Vám tímto sděluji.“²⁸⁶

Vzhledem ke skutečnosti, že se Věra Rusová vzdala majetku, který jí její strýc odkázal, připadl dům čp. 671 na vinohradské Bělehradské ulici jako odúmrt' československému státu.

²⁸⁴ AHMP. Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960); sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 87–89, 96.

²⁸⁵ Tamtéž, fol. 116–118.

²⁸⁶ Tamtéž, fol. 120.

Pozůstalostní dluhy si následně dědicové rozdělili v poměru k nabytému majetku, čímž bylo dědické řízení ukončeno.²⁸⁷

²⁸⁷ AHMP. *Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)*; sp. zn. 4 D 406 / 54, fol. 122–123.

9 Závěr

Přestože se mi nakonec podařilo sepsat o Jaroslavu Štěrbovi práci v rozsahu, který mě na začátku zpracovávání tohoto tématu ani nepřišel na mysl, zůstaly stále některé životní osudy tohoto cukráře a kavárníka v pozadí hlavního příběhu. Od několika nezávislých pamětníků jsem např. zjistil, že Jaroslav Šterba spolu s Václavem Fišerem za vydělané peníze zakoupili údajně určité množství diamantů, ale také Tizianův obraz. Diamanty si snad oba společníci po rozpadu firmy rozdělili. Václav Fišer si je prý odvezl do Kanady a Jaroslav Šterba je ukryl někde v útrokách svého domu. Tento „poklad“ měla v domě na Bělehradské po sametové revoluci údajně najít zdejší domovnice. Přestože jsou podobné příběhy velmi zajímavé, zůstanou patrně již navždy pouze spekulacemi, které se z oficiálních zdrojů nikdy nepodaří prověřit.

Jaroslav Šterba byl ale nepochybně osobností, která výrazně přispěla k rozvoji kavárenského života tehdejší Prahy a dnešní kavárenský průmysl z jeho odkazu těžší dodnes. Byl člověkem, který se dokázal díky své pili vypracovat z obyčejného cukráře v osobnost, které si vážili nejen lidé z oboru, ale také návštěvníci jeho podniků, mezi nimiž bychom mohli nalézt mnohé významné osobnosti dané doby.

Vedle zpracování podrobného Štěrbova životopisu se ale práce snaží i o obohacení dosavadního bádání o provozu pražských kaváren a cukráren v první polovině 20. století. Pozornost jsem věnoval nejen podnikatelským strategiím při zakládání příslušných živností a firem, ale i běžnému cukrářskému provozu, a to včetně vzdělávání učňů či popisu přípravy několika dobových receptů. Díky desítkám dochovaných smluv, jež Šterba uzavřel s kapelníky a muzikanty, kteří účinkovali v podniku na Valdeku, práce přináší i detailní pohled na podmínky provozování kavárenské hudební zábavy v protektorátní Praze. V této oblasti je nepochybně nejzajímavější sledovat, jak byly hudební produkce ovlivněny tehdejšími mimořádnými opatřeními.

Zásadním zlomem ve výzkumu Štěrbova života se však stalo především dohledání jeho pozůstalostního spisu. Tento obsáhlý archivní materiál totiž přináší detailní informace o likvidaci Jaroslava Šterby jako člověka, ale i jako podnikatele. Analýzou zde nalezených dokumentů se pak snažím o obohacení dosavadního poznání, které se týká konkrétního průběhu znárodnovacího procesu po roce 1948. Zároveň se domnívám, že jen u málokterého podnikatele se dá jeho finanční likvidace v polovině 20. století tak dobře dokumentovat archivními prameny jako v případě Jaroslava Šterby.

K rozpracovávanému tématu jsem v průběhu bádání nakonec našel daleko více historických pramenů, než jsem původně očekával. Nejen proto jsem se rozhodl, že o životních osudech některých příbuzných Jaroslava Šterby by mohla pojednávat moje budoucí diplomová práce. Štěrbova matka Marie totiž pocházela z deseti dětí, z nichž většina se rozhodla samostatně

podnikat. Tyto podnikatelské aktivity následně v mnoha případech rozvíjelo také rozvětvené potomstvo, tj. bratřenci a sestřenice Jaroslava Štěrbý. Při sepisování tohoto kompaktnějšího rodinného příběhu bych chtěl zároveň podrobněji prozkoumat minulost některých dalších pražských kaváren, cukráren či restaurací, z nichž mnohé dnes již neexistují.

Na závěr by bylo dobré napsat, že především kavárna Slavia vděčí za svoji prestiž i svůj dnešní architektonický vzhled právě Jaroslavu Štěrbý, ale i Václavu Fišerovi a její provozovatelé by měli být na tuto skutečnost patřičně hrdí. Realita je dnes, bohužel, taková, že jména obou těchto kavárníků nejsou uvedena ani na oficiálních webových stránkách dané kavárny. Doufám tedy alespoň v to, že dnešní podnikatelé v kavárenském oboru by si po přečtení mé práce mohli uvědomit, že jejich předchůdci jim zde mnohé zanechali a zasloužili by si proto patřičnou úctu.

10 Seznam zkratk

AHMP	Archiv hlavního města Prahy
č.	číslo
fol.	folio
inv. č.	inventární číslo
kart.	karton
MÚ	městský úřad
NA	Národní archiv
PŘ	Policejní ředitelství
roč.	ročník
s.	strana
sign.	signatura
SOA Praha	Státní oblastní archiv v Praze
SOkA	státní okresní archiv
sp. zn.	spisová značka
ÚMČ	úřad městské části

11 Prameny a literatura

Seznam literatury

- BEČKOVÁ, Kateřina. *Zmizelá Praha. Dodatky I. Historický střed města*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-608-8.
- BEČKOVÁ, Kateřina. *Zmizelá Praha. Dodatky II. Historická předměstí a okraje města – pravý břeh Vltavy*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-622-3.
- BENDOVIÁ, Eva. *Pražská kavárna*. Praha: Verzone, 2017. ISBN 978-80-87971-16-1.
- BENDOVIÁ, Eva. HÁJEK, Václav. *Neony a světla reklam*. Praha: Paseka, 2018. ISBN 978-80-7432-918-0.
- BINDER, Hartmut. *Wo Kafka und seine Freunde zu Gast waren: Prager Kaffeehäuser und Vergnügungsstätten in historischen Bilddokumenten*. Praha: Vitalis, 2000. ISBN 80-85938-13-8.
- BOHÁČ, Ladislav. *Tisíc a jeden život*. Praha: Odeon, 1981.
- BROD, Max. *Prager Tagblatt: Roman einer Redaktion*. Göttingen: Wallstein Verlag, 2015. ISBN 978-3-8353-1339-2.
- DÖRFLOVÁ, Yvetta. DYKOVÁ, Věra. *Kam se v Praze chodilo za múzami: literární salony, kavárny, hospody a stolní společnosti*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-961-4.
- FIALA, Miloš. *Václavské náměstí v proměnách času*. Česká Kamenice: PolArt, 2009. ISBN 978-80-87286-01-2.
- HOLUB, Karel, ed. *Velká kavárna Slavia*. Praha: Pro Parnas vydali Ars Bohemica, Holub & Altner, Nakladatelství Jan Hovorka, 1998. ISBN 80-902381-2-2.
- HRUBEŠ, Josef. HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí... III*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0123-9.
- HRUBEŠ, Josef. HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí... IV*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0821-7.
- KADLEC, Petr. *Struhařov: 620 let historie v obrazech, dokumentech a vzpomínkách*. Obec Struhařov: Struhařov, 2017. ISBN 978-80-270-1906-9.
- KOHOUT, Eduard. *Divadlo aneb Snář*. Praha: Odeon, 1975.
- LÁNÍK, Jaroslav. VEVERKA, Přemysl. *Historie a současnost podnikání v Praze, díl čtvrtý*. Žehušice: Městské knihy, 2005. ISBN 80-86699-32-3.
- MĚSTECKÁ, Sylva. *Mladá Boleslav*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-807432-094-1.
- PEŠEK, Ladislav. *Tvář bez masky (Skutečnost a sen)*. Praha: Odeon, 1977.
- PIVEC, Jan. PIVCOVÁ, Věra. ŠVEHLA, Jaroslav. *Thespidova kára Jana Pivce*. Praha: Odeon, 1986.
- TOMANOVÁ-WEISSOVÁ, Helena. *Setkání v Praze*. Praha: Argo, 1996. ISBN 80-85794-72-1.
- TOMEŠ, Josef. LÉBLOVÁ, Alena. AULICKÁ, Hana. *Československý biografický slovník*. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0443-2.

Seznam periodik

- Zprávy osobní a rodinné. Národní listy, 11. 4. 1920, roč. 60, č. 100, s. 4.
- Zprávy osobní a rodinné. Národní politika, 11. 4. 1920, roč. 38, č. 100, s. 7.
- Nová cukrárna. Národní listy, 22. 8. 1922, roč. 62, č. 229, s. 4.
- Oznámení o znovuzřízení cukrárny na Národní třídě. Venkov, 22. 8. 1922, roč. 17, č. 195, s. 5.
- Oznámení o znovuzřízení cukrárny na Národní třídě. Venkov, 23. 8. 1922, roč. 17, č. 196, s. 6.
- Oznámení o znovuzřízení cukrárny na Národní třídě. Venkov, 24. 8. 1922, roč. 17, č. 197, s. 6.
- Bdělý strážce. Národní politika, 6. 8. 1923, roč. 41, č. 214, s. 4.
- Zastoupení Československa na Mezinárodní dekorativní výstavě v Paříži. Salon, 1925, č. 4, s. 23.
- Dary odvedené naší administraci. Národní politika, 16. 2. 1926, roč. 44, č. 47, s. 5.
- Skleněné paláce v Praze. Národní politika, 7. 1. 1927, roč. 45, č. 6, s. 5.
- Lindtova pasáž v Praze. Národní listy, 16. 4. 1927, roč. 67, č. 105, s. 9–11.
- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Národní politika, 14. 6. 1927, roč. 45, č. 162, s. 9.
- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Venkov, 14. 6. 1927, roč. 22, č. 140, s. 7.
- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Lidové noviny, 15. 6. 1927, roč. 35, č. 301, s. 11.
- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Národní listy, 15. 6. 1927, roč. 67, č. 163, s. 4.
- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Národní politika, 15. 6. 1927, roč. 45, č. 163, s. 9.

- Reklamní sdělení k otevření kavárny Štěrba & Fišer. Venkov, 15. 6. 1927, roč. 22, č. 141, s. 4.
- Reklamní sdělení k otevření dancingu Carioca. Národní politika, 28. 9. 1927, roč. 45, č. 267, s. 11.
- Reklamní sdělení k otevření dancingu Carioca. Národní listy, 29. 9. 1927, roč. 67, č. 268, s. 2.
- Reklamní sdělení k otevření dancingu Carioca. Národní politika, 29. 9. 1927, roč. 45, č. 268, s. 6.
- Zpráva o otevření dancingu Carioca. Večerní list, 29. 9. 1927, roč. 1, č. 164, s. 4.
- Reklamní sdělení k otevření dancingu Carioca. Lidové noviny, 1. 10. 1927, roč. 35, č. 495, s. 2.
- Reklamní sdělení firmy Štěrba a Fišer. Národní politika, 14. 10. 1927, roč. 45, č. 283, s. 7.
- Reklamní sdělení firmy Štěrba a Fišer. Národní listy, 8. 11. 1927, roč. 67, č. 254, s. 4.
- Reklamní sdělení firmy Štěrba a Fišer. Národní politika, 18. 2. 1928, roč. 46, č. 49, s. 5.
- Inzerce nabídky zaměstnání ve firmě Štěrba. Národní politika, 6. 6. 1930, roč. 48, č. 155, s. 13.
- Palác „Valdek“ na Královských Vinohradech. Národní listy, 29. 11. 1930, roč. 70, č. 328, s. 9.
- Lindtův obchodní dům na Václavském náměstí. Domov a svět, 20. 12. 1930, roč. 4, č. 51, s. 10.
- Palác „Valdek“ na Král. Vinohradech. Domov a svět, 7. 2. 1931, roč. 5, č. 6, s. 90.
- Pražská Slavie se zavírá. Lidové noviny, 29. 7. 1932, roč. 40, č. 380, s. 5.
- Změny držebností. Národní listy, 22. 3. 1933, roč. 73, č. 81, s. 3.
- Změny držebností. Expres, 24. 3. 1933, roč. 6, č. 70, s. 2.
- Kavárna „Slavie“ opět ožila. Národní listy, 9. 6. 1933, roč. 73, č. 157, s. 2.
- Reklamní sdělení ke znovuotevření kavárny Slavia. Národní listy, 9. 6. 1933, roč. 73, č. 157, s. 4.
- Otevření nové kavárny „Slavie“ v Praze. Národní politika, 9. 6. 1933, roč. 51, č. 157, s. 4.
- Reklamní sdělení ke znovuotevření kavárny Slavia. Prager Tagblatt, 9. 6. 1933, roč. 58, č. 134, s. 6.
- Znovuotevření kavárny Slavie. Venkov, 9. 6. 1933, roč. 28, č. 134, s. 8.
- Sdělení k otevření kavárny Slavia. Světozor, 15. 6. 1933, roč. 33, č. 24, s. 16.
- Praha bude mít nekuřáckou kavárnu. Národní politika, 30. 11. 1933, roč. 51, č. 328, s. 2.
- Reklamní sdělení k rozšíření kavárny Slavia. Lidové noviny, 1. 12. 1933, roč. 41, č. 602, s. 12.
- Od Prašné brány k Národnímu divadlu po 16 letech. Polední list, 28. 10. 1934, roč. 8, č. 300, s. 13.
- Dary na obranu státu. Lidové noviny, 9. 8. 1938, roč. 46, č. 396, s. 3.
- Dary na obranu státu. Pražské noviny, 9. 8. 1938, roč. 259, č. 181, s. 4.
- Stav darů na obranu státu. Národní politika, 11. 8. 1938, roč. 56, č. 219, s. 6.
- Das gemütliche Kafeehaus. Der Monat, 1939, roč. 6, č. 3, s. 13.
- Kouzlo kavárny. Měsíc, 1939, roč. 8, č. 3, s. 13.
- Beze světla není života. Světozor, 21. 3. 1941, roč. 41, č. 12, s. 139.
- Plzeňský hudební kruh B. Smetanovi. Lidové noviny, 21. 5. 1943, roč. 51, č. 137, s. 4.
- ŽANTOVSKÁ, Hana. Kavárník aneb drahý pohled na Hradčany. Lidové noviny, 23. 12. 1993, roč. 6, č. 298, s. VIII.

Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy

Magistrát hlavního města Prahy I. (1764–1949) - Referát II.A, živnostenský

- sign. 249002, Jaroslav Štěrba

Magistrát hlavního města Prahy II. (1945–2006) - Odbor vnitřních věcí, spolkový katastr

- kart. 192, sign. III / 1063, Podpůrný fond pro úředníky, dělníky a ostatní zaměstnance firmy Jaroslav Štěrba v Praze (1942–1959)

Okresní (lidový) soud civilní Praha (1949–1960)

- sp. zn. 4 D 406 / 54, Jaroslav Štěrba, zemř. 11. 4. 1954

Okresní soud civilní pro Prahu-jih (1929–1949)

- sp. zn. D XCVI 423 / 49, Václav Štěrba, zemř. 2. 2. 1945

Sbírka matrik (1584–1937)

- sign. PMS N13, 1896–1910
- sign. ŠT N33, 1883–1899
- sign. KAR N12, 1882–1888
- sign. SM N32, 1903–1906
- sign. ČSMIK O1, 1920–1921
- sign. ČSVIN Z1, 1921–1936
- sign. MGVIN O3, 1928–1929

Společenstvo cukrářů, perníkářů, čokoládovníků a voskařů pro Velkou Prahu a okolí (1890–1952)

- inv. č. 1, Matrika učňů, 1890–1928
- inv. č. 2, Matrika učňů, 1928–1940
- inv. č. 3, Matrika učňů, 1940–1947
- inv. č. 4, Matrika učňů, 1948
- inv. č. 5, Výsledky zkoušek učňů, 1935–1948
- inv. č. 6, Hlášení živností, 1898–1948
- inv. č. 7, Hlášení živností, 1949
- inv. č. 8, Opovědi živností, 1946–1948
- inv. č. 22, Kartotéka firem – členů Společenstva, 1947–1950
- kart. 1, inv. č. 14, Seznamy členů, 1949
- kart. 1, inv. č. 16, Učební smlouvy, 1946–1949
- kart. 1, inv. č. 18, Výpočet zisku jednotlivých podniků za roky 1941 a 1942, 1943–1944

Archives de Montréal

- evidence úmrtí pro provincii Quebec, 1926–1996

Literární archiv Památníku národního písemnictvíSpolečnost Boženy Němcové

- inv. č. 431, kopie dopisu z roku 1934 adresovaného firmě Jaroslav Štěrba
- inv. č. 432, kopie dopisu z roku 1935 adresovaného firmě Štěrba & Fišer

Městský úřad Benátky nad Jizerou

- matrika oddaných řk. farnosti v Benátkách nad Jizerou, O 1881–1948, bez signatury
- matrika zemřelých řk. farnosti v Benátkách nad Jizerou, Z 1875–1949, bez signatury

Městský úřad Čelákovice

- matrika oddaných řk. farnosti v Čelákovících, O 1914–1945, sign. XXI
- matrika zemřelých řk. farnosti v Čelákovících, Z 1890–1940, sign. XVIII

Národní archivPolicejní ředitelství Praha II – evidence obyvatel (1914–1953)

- karta evidence obyvatel z roku 1922; Václav Fišer, nar. 31. 10. 1879
- karta evidence obyvatel z roku 1936; Zdeněk Fišer, nar. 10. 4. 1904
- karta evidence obyvatel z roku 1918; Jaroslav Štěrba, nar. 27. 4. 1895
- karta evidence obyvatel z roku 1919; Václav Štěrba, nar. 5. 2. 1897
- karta evidence obyvatel z roku 1945; Alžběta Štěrbová, nar. 18. 11. 1909
- karta evidence obyvatel z roku 1919; Marie Štěrbová, nar. 29. 8. 1869
- přihláška trvalého pobytu občana z roku 1950; Berta Stýblová, nar. 14. 4. 1915
- přihláška trvalého pobytu občana z roku 1950; Jaroslav Štěrba, nar. 27. 4. 1895
- přihláška trvalého pobytu občana z roku 1950; Alžběta Štěrbová, nar. 18. 11. 1909
- přihláška trvalého pobytu občana z roku 1950; Vilém Znamínko, nar. 11. 4. 1906

Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna (1931–1940)

- kart. 11124, sign. S 6144 / 2; Marie Štěrbová, nar. 29. 8. 1869

Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna (1941–1950)

- kart. 2179, sign. F 897 / 4; Oldřich Fišer, nar. 5. 3. 1907
- kart. 2182, sign. F 908 / 1; Václav Fišer, nar. 31. 10. 1879
- kart. 2184, sign. F 916 / 1; Zdeněk Fišer, nar. 10. 4. 1904
- kart. 7076, sign. M 1041 / 5; Ladislav Marhula, nar. 20. 10. 1894
- kart. 11002, sign. S 5953 / 1; Jaroslav Štěrba, nar. 27. 4. 1895
- kart. 11003, sign. S 5957 / 4; Václav Štěrba, nar. 5. 2. 1897

Odbor matrik ÚMČ Praha 1

- matrika zemřelých řk. farnosti Duchovní správa nemocnice Vinohrady, roč. 1945
- matrika zemřelých ONV Praha 1, sign. 28, roč. 1967
- matrika zemřelých ONV Praha 1, sign. 62, roč. 1982

Odbor matrik ÚMČ Praha 2

- matrika zemřelých ONV Praha 2, roč. 1954, bez signatury

Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1

- stavební spis domu na adrese Václavské náměstí 773 / 4, Praha 1 - Nové Město
- stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město
- stavební spis domu na adrese Smetanovo nábřeží 1012 / 2, Praha 1 - Staré Město

Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 2

- stavební spis domu na adrese Bělehradská 568 / 92, Praha 2 - Vinohrady
- stavební spis domu na adrese náměstí Míru 620 / 1, Praha 2 - Vinohrady
- stavební spis domu na adrese Jugoslávská 659 / 11, Praha 2 - Vinohrady
- stavební spis domu na adrese Bělehradská 671 / 73, Praha 2 - Vinohrady

Státní oblastní archiv v Praze

Krajský soud civilní Praha (1850–1949)

- sp. zn. Nc X 605 / 2 / 23, rozluka manželství Jaroslava Štěrbu a Ludmily Štěrbové

Krajský soud obchodní Praha (1857–1949)

- kart. 1282, sp. zn. A XVII 160, Jaroslav Štěrbu
- kart. 1331, sp. zn. A XIX 159, Štěrbu & Fišer
- kart. 1448, sp. zn. A XXV 184, Václav Fišer a syn

Sbírka matrik a průvodní listinný materiál, Středočeský kraj (1573–1949)

- sign. Benátky nad Jizerou 27, N 1857–1877
- sign. Benátky nad Jizerou 39, N 1877–1913
- sign. Milovice 05, N 1852–1887
- sign. Milovice 09, N 1846–1883
- sign. Všejanya 22, NOZ 1859–1886

Státní okresní archiv Mladá Boleslav

1. obecná a měšťanská škola chlapecká Mladá Boleslav (1870–1919)

- inv. č. 375, Výkaz docházky a prospěchu třídy 1. B obecné školy za školní rok 1901 / 02
- inv. č. 391, Výkaz docházky a prospěchu třídy 2. B obecné školy za školní rok 1902 / 03
- inv. č. 481, Výkaz docházky a prospěchu třídy 1. B měšťanské školy za školní rok 1908 / 09
- inv. č. 497, Výkaz docházky a prospěchu třídy 1. C měšťanské školy za školní rok 1909 / 10
- inv. č. 515, Výkaz docházky a prospěchu třídy 2. B měšťanské školy za školní rok 1910 / 11

3. obecná škola chlapecká Mladá Boleslav (1902–1949)

- inv. č. 10, Výkaz docházky a prospěchu 1. třídy za školní rok 1903 / 04
- inv. č. 12, Výkaz docházky a prospěchu 3. třídy za školní rok 1903 / 04
- inv. č. 16, Výkaz docházky a prospěchu 2. třídy za školní rok 1904 / 05
- inv. č. 18, Výkaz docházky a prospěchu 4. třídy za školní rok 1904 / 05
- inv. č. 22, Výkaz docházky a prospěchu 3. třídy za školní rok 1905 / 06
- inv. č. 24, Výkaz docházky a prospěchu 5. třídy za školní rok 1905 / 06
- inv. č. 28, Výkaz docházky a prospěchu 4. třídy za školní rok 1906 / 07
- inv. č. 34, Výkaz docházky a prospěchu 5. třídy za školní rok 1907 / 08
- inv. č. 258, Školní kronika 2. obecné školy (1902–1920) a 3. obecné školy chlapecké (1920–1922)

Archiv města Mladá Boleslav (1334–1945)

- inv. č. 1487, Konskripce cizích příslušníků, 1900
- inv. č. 1489, Konskripce L–Z, 1910

Okresní úřad Mladá Boleslav (1850–1945)

- arch sčítání lidu z roku 1900 pro čp. 68 / III, Mladá Boleslav
- arch sčítání lidu z roku 1910 pro čp. 68 / III, Mladá Boleslav

Státní okresní archiv Praha-východ se sídlem v Přemyšlení

Okresní soud Brandýs nad Labem (1850–1960)

- Rejstřík pro poručenství a opatrovnictví, 1912
- sp. zn. A 112 / 13, Jindřich Fišer, zemř. 13. 2. 1913

Okresní úřad Brandýs nad Labem (1855–1945)

- sign. 15 / F-178; továrna na výrobu cukrovinek v Čelákovících čp. 119

Soukromé archivní materiály

- soukromý archiv autora
- soukromý archiv Ivo Šmelhause
- soukromý archiv Vladimíra Ruse
- soukromý archiv Ireny Trnkové

Normativní prameny

- zákon č. 185 / 1947 Sb., Zákon o mimořádné jednorázové dávce a mimořádné dávce z nadměrných přírůstků na majetku

12 Seznam příloh

1. rodiče Jaroslava Štěrbý, Marie Štěrbová (1869) a Václav Štěrba (1867), okolo r. 1900
 - soukromý archiv autora
2. Jaroslav Štěrba (1895) se svým Mercedesem, okolo r. 1930
 - soukromý archiv autora
3. Jaroslav Štěrba (1895), Josef Kočí (1891) a Václav Fišer (1879) v italských Benátkách, okolo r. 1930
 - soukromý archiv autora
4. Václav Štěrba (1897), okolo r. 1935
 - soukromý archiv autora
5. Věra Rusová (1929) na své svatbě v červnu 1948 společně s Jaroslavem Štěrbou (1895)
 - soukromý archiv Vladimíra Ruse
6. Braunerův dům na Národní třídě v přízemí s cukrárnou Jaroslava Štěrbý
 - Spisovna odboru výstavby ÚMČ Praha 1. Stavební spis zbořeného domu původně na adrese Národní 342 / 29, Praha 1 - Staré Město, návrh úprav v domě čp. 342 / I.
7. obchodní dům Lindt s cukrárnou a kavárnou firmy Štěrba & Fišer v roce 1930
 - Lindtův obchodní dům na Václavském náměstí. Domov a svět, 20. 12. 1930, roč. 4, č. 51, s. 10.
8. palác Valdek s cukrárnou a kavárnou Jaroslava Štěrbý v roce 1931
 - Palác „Valdek“ na Král. Vinohradech. Domov a svět, 7. 2. 1931, roč. 5, č. 6, s. 90.
9. interiér kavárny Slavia po rekonstrukci provedené na přelomu let 1932 a 1933
 - DÖRFLOVÁ, Yveta. DYKOVÁ, Věra. *Kam se v Praze chodilo za múzami: literární salony, kavárny, hospody a stolní společnosti*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-961-4, s. 213.
10. ukázka cukrářských receptů psaných Jaroslavem Štěrbou
 - soukromý archiv Ireny Trnkové

13 Přílohy

1. rodiče Jaroslava Štěrbý, Marie Štěrbová (1869) a Václav Štěrbá (1867), okolo r. 1900

2. Jaroslav Štěrbá (1895) se svým Mercedesem, okolo r. 1930

3. Jaroslav Štěrba (1895), Josef Kočí (1891) a Václav Fišer (1879) v italských Benátkách, okolo r. 1930

4. Václav Štěrba (1897), okolo r. 1935

5. Věra Rusová (1929) na své svatbě v červnu 1948 společně s Jaroslavem Štěrbou (1895)

6. Braunerův dům na Národní třídě v přízemí s cukrárnou Jaroslava Štěrbý

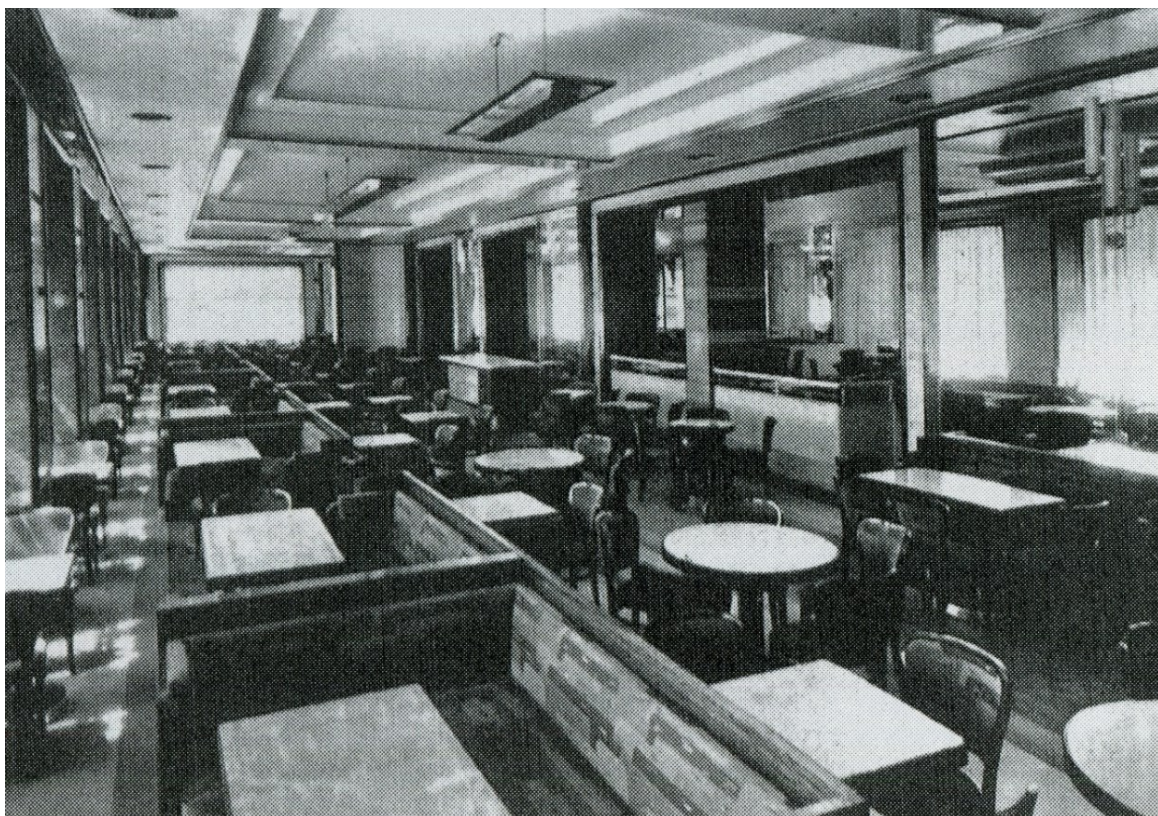
7. obchodní dům Lindt s cukrárnou a kavárnou firmy Štěrba & Fišer v roce 1930

8. palác Valdek s cukrárnou a kavárnou Jaroslava Štěrby v roce 1931

9. interiér kavárny Slavia po rekonstrukci provedené na přelomu let 1932 a 1933

10. ukázka cukrářských receptů psaných Jaroslavem Štěrbou

